

קובץ

באר התורה

(קנז)

פרשת תרומה

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

בס"ד

לידידי ורעי הרבנים הגאונים שליט"א וקוראי הקובץ השבועי "באר
התורה"

הנני מתכבד להזמינכם ליום חתנותי בס"ד בשעה טובה ומוצלחת.
מחמת קוצר הזמן, לע"ע לא נשלחו הזמנות פרטיות, ראו הזמנה זו אישית.

מחכה להשתפותכם.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

הרב דוד יאיר ורעיתו
הרב אברהם אלחדד ורעיתו

מרת אסתר תורג'מן
הרב מכלוף יוסף אביטבול ורעיתו
הרב אליהו פורת טהרני

נעלה את ירושלים על ראש שמחרתינו

ובמזל טוב

בסימן טוב

בשבח ובהודיה לבורא עולם
מתכבדים אנו להזמינכם להשתתף
בשמחת כלולות בנינו היקרים

שירה תח"י

עב"ג

יוסף נ"י

שתתקיים בס"ד בשעה טובה ומוצלחת
ביום חמישי ב' אדר א' תשפ"ב (03/02/22)
באולמי "אחוזת וגשל" רח' הרב מלצר 13 בני ברק
החופה בשעה 6:30

נשמח לראותכם משתתפים בשמחתינו

הרב שמואל יאיר ורעיתו

הרב חיים אביטבול ורעיתו

תוכן הענינים:

השתתפות דוד אבל בחתונת אחיינו 5
האם חתן יכול לכתוב מכתבים לכלה כמה ימים לפני החתונה,
והאם חיישינן בהא לדם לימוד 16
האם חילוני שבירך שבע ברכות יצאו ידי חובה 24
האם יש ענין שהעדים ישמעו את ברכות החופה 35
האם בעינן שיהיו עדים שמכירים את החתן 36
מקצת דיני אמירת תחנון היכא שיש חתן 38
האם כתובה צריכה גניזה 49
ב' חידושים בהלכות כתובות 51

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

השתתפות דוד אבל בחתונת אחיינו

הנה אבוא בזה על מה שראיתי דבר חידוש בשו"ת אבני דרך חלק יז סימן קעז לדון האם דודים של החתן שהם אבליים בתוך שנתם להשתתף בחתונת אחיינם, והביא מש"כ בספר יסודי שמחות (עמ' 146 הערה 69) שהביא בשם האג"מ כי דוד ודודה אבליים יכולים להגיע לחתונה של אחיין אם הם קרובים מאוד להם, ובטעמא דמילתא משום שמסתמא על אלו מצטער החתן והכלה, ובספר מסורת משה (ח"א עמ' שסה) הביא שמרן האג"מ פסק שבה"ג שמותר ללכת לחתונה של אחיין אלא שיזהרו שלא לשמוח יותר מדאי ושלא לרקוד, ושכן הובא בשמו בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יד עמ' לז יעו"ש.

ואכתי יש לדון מהו לדינא, דהרי גדולי הפוסקים לא נקטו כן, וגם הרי כידוע ספר מסורת משה אינו ספר מוסמך לדינא. וגם אם נימא שיש מקום להקל מהו גדר הקורבא של הדוד שניתן להקל בזה, והוא נפק"מ טובא לאחד מדודי שגר כמה רחובות ליד ביתי והנני מכירו היטב שנלב"ע אמו לפני כחודש, ובעוד שבועיים יום חתונתי, והאם יכול להקל בזה להשתתף בחתונתי, ועכ"פ בעת החופה שמנגנים קצת ולא הרבה, וכתבתי לשאול בזה לגדולי הפוסקים.

וכתב לי בזה מו"ר עט"ר מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בעמח"ס ילקוט יוסף ושא"ס, מתאריך כ"ח שבט תשפ"ב, וז"ל: לכבוד היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, כש"ת ה"ה יוסף אביטבול נ"י שלום רב, אודות דודים של חתן שהם אבליים בתוך י"ב חודש, האם יכולים להשתתף בחתונת אחיינם, שבספר יסודי שמחות ובספר מסורת משה כתבו, שהאגרות משה פסק שמותר להם להשתתף, ובלבד שיזהרו שלא לשמוח יותר מדאי ולא לרקוד, ושואל כיצד לנהוג במי שיש לו דוד שנפטר אמו שמכירו היטב וגר קרוב אליו, האם יכול להקל להשתתף בחופתו.

הנה בספר ילקוט יוסף אבלות (סי' לח סי"ח עמ' תקפד) נתבאר, שגם שאר קרובי החתן והכלה שהם בתוך י"ב חודש לאב ואם, מותר להם להשתתף בסעודת הנישואין של חתן וכלה, כדי שתהיה שמחת החתן והכלה בשלימותה, ששון ושמחה ישיגו, ובהערה הרחיב בזה שהמריק"ש בהגהותיו ליו"ד (סי' שצ"א) כתב שהמנהג, במצרים שהקרובים לחתן ולכלה נכנסים לבית החופה לאכול ולשתות שם בתוך י"ב חודש על אב

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ואם לאחר ל' יום, ולכאורה מניין יצא להם היתר זה, ונראה שיצא להם ממה שהתיר הראב"ד להכנס לשם, אם ע"י מניעתם יגרם צער לחתן ולכלה, ואם לא יכנסו קרוביהם אנן סהדי שזה יגרם צער לחתן ולכלה, וסיים הכלל העולה שבאופן שאם לא ילך תבטל שמחת החתן והכלה בהעדר הופעתו וכו' מותר, דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל, וכ"כ בשו"ת רבי ידידיה טיאל וויל (יו"ד סי' ק"ז), וע"ש בכל מה שהאריך בזה, ולמסקנא כתב שבודאי אב ואם ואחים ואחיות של החתן או הכלה מותרים להכנס לבית השמחה ולסעוד שם עם המסובים, וה"ה לסבים וסבתות שבני בנים הרי הם כבנים, נראה שהדודים והדודות שיש צער לחתן ולכלה אם לא ישתתפו יכולים להיות בחופה, ובסעודה יהיו משמשים קצת את האורחים, וכמ"ש הרמ"א (סי' שצ"א סעיף ג'), אך בשעה שמנגנים ורוקדים לא יהיו באולם, ויצאו מחוץ לאולם השמחות. ע"כ תשובת מרן הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א.

והנה בילקו"י אבילות ביקור חולים עמ' תקפג שם הביא עוד שכן כתב בשו"ת זרע אמת ח"ג חיו"ד סימן קע, ואחר השביא דברי המהרשד"ם ופקפק קצת בהם שראיותיו תלויות על בלימה, וכתב שכ"ז דוקא בשאר קרובים יעו"ש שיש לדון עוד בזה, ונראה דאכתי יש מקום להקל בזה.

וכן הגאון האדיר רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א בעמח"ס באר שרים, כתב לי לשאלתי על דברי האג"מ, ומה הגדר בזה, וז"ל: לכבוד החתן תמים למעלות, הנה לענ"ד דודים שאבלים בתוך השנה אין להם להשתתף בנישואי אחיינם וכדומה, ורק להורים עצמם גם באם הם אבלים אפי' בתוך שלושים שרי להם להשתתף. בנישואי בניהם, ואפי' יש מוזיקה, וישמעו המוזיק יש להקל להם כפסק בעל שו"ת בנין ציון לגאון בעל ערוך לנר על הש"ס, אבל לא דוד בתוך שנת אבלותו על אביו ואמו מאידך באם מרגיש צורך גדול עכ"ז להשתתף יכול להשתתף בחופה אבל לא בעת המוזיק ובשעת המוזיק יצא החוצה כך נראה הלכה למעשה. זכורני שגם הגאון רבי עובדיה יוסף זצוק"ל לה"ה ביצוע דעת פוסק כן ואין אני במקום האוצר ספרים שלי ולכן כותב מהזיכרון. עכ"ד הגרא"י שלזינגר.

והגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א כתב לי בהאי ענינא בזה"ל: לחופה ודאי מותר ואף אם יש שם מוזיקה, לחתונה אפשר להקל אם ישמש כמלצר. עיין בית מאיר יו"ד שצא' ושו"ת מהרשד"ם. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

והגאון רבי אפרים כחלון שליט"א בעמח"ס שו"ת אך טוב לישראל ד' חלקים, ירושלים עיה"ק, כתב לי בזה"ל: ההיפך עיין חזון עובדיה חלק ב עמוד שלט מצורף צילום, ועיין שם עמוד שמג שהביא בשם שו"ת דודאי השדה סימן סב להתיר גם גיס (היינו שאשתו היא אחות הכלה) שישתתף, ולאוויר שמילאת כתבתי שיעשה איזה שירות (וסוברני שאם הדוד הזה תומך ביד רחבה כך, בהוצאות החתונה וכדומה הרי הוא בכלל שושבינים - ואפילו אם יודעים שהתמיכה תהיה גדולה יותר כשהוא ישתתף בחתונה אפשר להקל) והנלע"ד כתבתי, ותזכו לבנות בית נאמן וקדוש בישראל, ע"כ תשובתו אלי.

ואמנם הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בית שמש כתב לי בזה"ל: גם סבא היה מחמיר בכה"ג ואין לזה שום סמך ואפשרות לדינא להתיר, וע' גם בשו"ת תפלה למשה סוף חלק ב או ג עכ"ד.

ושלחתי החזו"ע כתב לי בזה"ל: זה ידוע זה יב"א חלק ט יו"ד סי' מג וזה פסיקה של מהריק"ש נגד מרן. מפורש בשו"ע ובבית יוסף שאסור. למעשה רק לאבא ואמא הקילו באופן שימלצרו כי זה החיוב שלהם וכמו משיא יתום ויתומה. לא יתכן לעקור ממש דינים מפורשים. ושוב שאלתיו בזה, והשיב לי בית חתנים אסור אם לא יהיה ניגונים בחופה לכאורה מותר, האם יש חופה כזאת, וכתבתי לו בזה"ל: הרי יש מקומות שיש ניגונים רק בתוך האולם שמלויים אהחתן והכלה אבל בחוץ לאולם אין כלום, ושוב כתב לי בזה"ל: אסור לכבדם בברכה כמש"כ בשו"ע עכ"ד.

וכן הגאון האדיר רבי בן ציון יעקב הלוי וואזנר שליט"א אב"ד שבט הלוי בית שמש, ובעמח"ס רבים, ובנו של מרן הגר"ש וואזנר זיע"א כתב לי בזה"ל: בעז"ה עש"ק יתרו, שלו' וברכה

אני כתבתי תשובה ארוכה על זה לאסור באיסור גמור, אפילו להורים וכדו', שעד כאן לא התירו להם אלא שלא להימנע לגמרי שזה ייגרם צער לחו"כ, אבל לאכול יחד בדוקא מהכ"ת

וכאשר קבלתי מאמורז"ל לא לרחם יותר מחכמי ישראל וכן אין ללהתחכם כנגדם, וכל התי' והדוחקים לא יענו לללעבור על איסור המפורש גמ' ושו"ע

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וכידוע לכל ת"ח ומורה שאי אפשר לקבל כל פסק יהיה ממי שיהיה כשהוא נוגד סתימת הש"ס והוש"ע ורוה"פ, וכך הורה ווהסכים עמי אאמורז"ל

וכדי שלא יגרום חלילה לצער לחו"כ נכנסים לפני הסעודה ואחריה ומעבירים הריקודים לאחרים פרט להורים בריקוד קל וגם זה בדוחק וקיצור בברכת שבתא טבא ע"כ. תשובתו אלי, ולאחר מכן הראני מש"כ בחיבורו בני יעקב. [ואכתי הדברים לא נתנו לפרסום].

וכן כתב לי הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א גאב"ד הלכה ערוכה ובעמח"ס שו"ת ויצב אברהם ושא"ס, ובד קהל חסידים שיכון ה' בזה"ל: ממור"ר בעל שבה"ל קיבלתי לנהוג כפשטת דין השו"ע ולא להקל בזה לדודים. עכ"ל.

ומרן הגר"י רצאבי שליט"א פוסק יהדות תימן ובעמח"ס שו"ע המוקצר שו"ת עולת יצחק ושא"ס כתב לי בזה"ל: כיון שהינך מכירו היטב והוא דודך וכו', בודאי יש בזה לך משום עגמת נפש ח"ו אם לא ישתתף בחתונתך, על כן אפשר אפילו שיאכל שם, אבל בשלחן נפרד, ובתנאי שיהיה לו תפקיד כגון לשרת את האורחים וכדומה, וגם שיהיה עסוק באופן שלא יקשיב לניגונים, וכל-שכן שלא ירקוד, ויקצר שהותו שם. ביקרא דאורייתא הצב"י יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו ע"כ תשובתו אלי.

וידידי הגאון רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א מח"ס רבים ירושלים עיה"ק, ציין לי לתשובה מהר"י טשזנר שליט"א, וז"ל: (א) איתא בשו"ע יו"ד (סימן שצ"א (ב) על כל מתים נכנס לבית המשתה לאחר שלשים יום; על אביו ועל אמו, לאחר י"ב חדש. וכו' הגה - (מביא כמה פרטים בזה שאינם שייכים לעניננו, וסיים): והמנהג שלא לאכול בשום סעודה כל י"ב חדש, אם הוא חוץ לביתו, ובתוך הבית מקילין שאוכל בביתו בסעודת ברית מילה, וכ"ש בשאר סעודות שאין בהם שמחה. אבל בסעודת נישואין יש להחמיר, כן נראה לי. ושם (סעיף ג'): ליכנס לחופה שלא בשעת אכילה, לשמוע הברכות, יש מתירין ויש אוסרין; אלא עומד חוץ לבית לשמוע הברכות: הגה: יש מתירין לאבל לאכול בסעודת נישואין או ברית מילה עם המשמשין, ובלבד שלא יהא במקום שמחה כגון בבית אחר (כל בו וב"י בשם סמ"ק), ויש

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

אוסרין (הגהות אשירי), וכן נוהגין, רק שהאבל משמש שם, אם ירצה, ואוכל בביתו ממה ששולחין לו מן הסעודה, עכ"ל.

ב) והובאו דברי הרמ"א אלו שנוהגים שלא לאכול בשום סעודה כל י"ב חדש בגדולי האחרונים כמו בחכמת אדם (סימן קס"ו ס"ב), הקיצור שולחן ערוך (סימן רי"ב סעיף א'), הערוך השולחן (סימן שצ"א סעיף י"ג) ועוד.

ג) אמנם כיום קשה לרוב האנשים להמנע שנה שלימה מלהכנס לחתונות של ידידים וקרובים, ומחפשים כל מיני קולות. אבל צריך לדעת שאבילות י"ב חודש על ההורים הוא חלק ממצות כיבוד אב ואם, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין ל"א:) מכבדו בחייו ומכבדו במותו. וכ"כ בשו"ת משנה הלכות (חלק י"ג סימן רכ"ט) וז"ל: והגם שבקצת אחרונים חפשו אחר קולות כל אחד לפי מצבו, ומיהו לעצם הדין הדבר פשוט שח"ו להתיר ולהקל מה שאבותינו החמירו בדבר. ולפענ"ד הוא גדר של ספיקא דאורייתא ולחומרא, שהוא נוגע לכיבוד אב ואם שהוא בכלל מ"ע דאורייתא וספיקו להחמיר ולא להקל, עכת"ד. ולקטתי כמה פסקי הלכה בענין זה מדברי פוסקי זמנינו (וברוב הדברים הם שווים, ומ"מ יש בהם כמה פרטים שלא תואמים זה לזה):

ד) בספר מבית לוי (על יו"ד, מבה"ד של הגר"ש ואזנר זצ"ל, עמ' תקס"ב) כתב: א. אביו ואמו של החתן מותרים להשתתף בסעודה כרגיל, ואף כשיש תזמורת בחתונה. ב. אחים ואחיות של החתן והכלה, מותרים להשתתף בשמחת הנישואין ולאכול שם. ג. השתתפות אחים ואחיות של הורי החתן - דודים - תלוי לפי הענין וישאל שאלת חכם. (וע' מש"כ רבינו בשו"ת שבט הלוי ח"י סימן רי"ט - אמנם לפי הנראה אין שם דברים הנוגעים לענינו).

ד. לקרובי משפחה מתירים להשתתף בסעודת נישואין (היינו להיות נוכחים באולם בשעת הסעודה) ולא לשאר אנשים (שהם אבלים). והכוונה לשמש היינו שישמשו כל הזמן ולא רק שימוש כל שהוא בתחילת הסעודה (אולם כמדומני שבאולם שמחות לא יסכימו שאנשים זרים ישמשו כל הזמן, ואולי הדבר שייך אצל רק אדם אחד אבל לא עבור רבים). ולא יאכלו עם הקרואים רק לעצמם בצד, שיהיה ניכר שאינם משתתפים בסעודה. וכן אין מן הראוי שיהיו שם בשעה שמנגנים בכלי שיר, עכ"ל.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ה) בספר חוט שני הלכות אבילות עמ' תכ"א הובא: א. שבת אינפרוף: אם יש חשש שיפגעו אם לא ישתתף, אפשר להשתתף בסעודה בלי לאכול שם. ב. לזוי החתן לכיסוי ההינומא מותר, כיון שלא רוקדים שם, ואפשר גם לנגן אז. ג. חופה: מותר להשתתף. סעודת נישואין: מותר להשאר באולם בזמן הסעודה, אך לא לשבת שם עם הסועדים, וכל שכן שלא לאכול עמהם, אלא להיות באולם בגדר עראי, יוצא ונכנס. ריקודים: לא להכנס באותו הזמן כלל למקום הריקודים. ואם מגיע אדם שצריך לכבד אותו, אז מותר ללוותו עד הכניסה משום הריקודים.

ו) בספר אשרי האיש על יו"ד, פסקים מהגרי"ש אלישיב זצ"ל, הלכות אבילות הובא: א. השתתפות הורים תוך י"ב חודש בחתונת בנם אביו ואמו של החתן והכלה מותרים להשתתף בחתונה ובשבע ברכות כרגיל, ורשאים ללבוש בגדי שבת, אך ימעטו קצת בריקודים. ב. השתתפות קרובים תוך י"ב חודש או שלושים האחים והאחיות של החתן והכלה, בתוך י"ב חודש, יכולים להיות נוכחים רק אם ישרתו בחתונה. ויכולים ללבוש בגדי שבת, אבל לא יותר מזה, דהיינו לא בגדי יו"ט ולא בגדים מיוחדים. ומותר להם אף לרקוד בחתונה, אבל צריך למעט. ג. חתונת בת אחות בחתונת בת אחות, מותר להיות בתנאים ע"י שישמשו. מותר להיות בחופה, אף אם הוא ליד אולם החתונה. האיסור ליכנס לאולם החתונה, הוא מהחופה עד גמר החתונה, אבל לפני החופה ואחרי החתונה מותר. מותר להיות בחתונה ע"י שיהיו מלצרים, דהיינו כל זמן שיוכל להיות שיהיה לו מה לשמש. אבל לא יאכלו שם אלא בצד באופן חטוף, או יאכלו מחוץ לאולם. אבל אסור לכמה אבלים לאכול יחד בשולחן על יד האולם.

ז) ולענין שאלתך לעבור דרך אולם החתונה, לפי מש"כ בחוט שני הנ"ל שמותר להשאר באולם בזמן הסעודה, כ"ש שמותר לעבור דרך האולם למרפסת של האולם, אמנם מותר לאכול שם רק אם המקום נפרד מהאולם. אבל אם המרפסת פתוחה לאולם אין זה מספיק, כי האבלים צריכים לאכול בחדר נפרד לגמרי, וגם בתנאי שהם משמשים בסעודה. ע"כ תשובת הגר"י שטזנר שליט"א מח"ס רבים, וגאב"ד אופקים.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

והגאון רבי משה יוסף שליט"א בעמח"ס ראש יוסף ושא"ס, כתב לי בזה"ל:

החתן היקר ר' יוסף אבוטבול הי"ו, אנחנו שמחים בשמחתך שאתה זוכה להיכנס לחופה, ובפרט שאתה מזכה את הרבים במסי"נ בדברי תורה והלכה. ובוודאי שהשכינה תשרה ביניכם בשמחת כלה כלולה עם חמדת תורה תמימה.

בענין מה שהבאתם אם מותר לדוד להשתתף בשמחת חופה, דברי האג"מ מבוססים על מה שכתב הרמ"א בסי' שצ"א בחבורת מצוה, כגון שמיא יתום ויתומה לשם שמים, ואם לא יאכל שם יתבטל המעשה, מותר לאחר ל'. והגר"מ פיינשטיין כתב דה"ה בכל נישואין שיכול להתבטל שמחת חתן וכלה יש להקל אפי' שאין זה יתום ויתומה. וכגון הורי החתן והכלה שישפיע הדבר על המשתתפים בהעדרם, שיש להקל להם להיות בסעודת השמחה בתוך שנת האבל. וחידוש כזה אין כל אחד יכול לחדש והרי זה בכלל הלכה ואין מורין כן, וכל מקרה לגופו. ומ"מ הדבר ברור שדוד שהחתן אוהבו הרבה אינו בכלל היתר זה, כיון שאין הדבר משפיע על מזמוטי חתן וכלה. ולא סמכו בדוחק להקל אלא במי שתבטל השמחה בהעדרו.

ומ"מ סומכים להורות בענין זה שיבואו קרובי החתן והכלה להשתתף רק במעמד החופה, אך לא ישבו בסעודה עצמה כלל. ומה שיש סומכין לומר שישמשו שם את הסועדים לאו מילתא היא. ואף שמקילין להשתתף בשאר סעודות מצוה ואפילו של בר מצוה, מ"מ אין נכון להקל בשמחת חתן וכלה, והרי מוטל על האבל לקיים באבלותו להיות מכבדן בחייהם ובמותם. ובורא עולם בקנין השלם זה הבנין, משה יוסף. ע"כ תשובתו אלי.

והגאון העצום רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א בעמח"ס אוהל יעקב, כתב לי בזה"ל: לכבוד החתן היקר והחשוב חריף ובקי טובא ר' יוסף שליט"א, להלכה למעשה אתם צודקים שכאן בארץ הקודש הרבה מחמירים בזה, עכ"פ כפי שהבאתי בספרי חוקי החיים וכפי שראיתי בשם מרן בעל האגרות משה, החידוש בעצם מבואר היטב בספר ציוני הלכה שמאחר והסבא שנפטר תמיד היה רוצה שכולם יהיו ביחד בשמחות של המשפחה, ממילא גם במותו הוא לא רוצה להיות הסיבה שהם לא יכולים להיות ביחד בשמחות, ממילא היקל מרן הגרי"ש אלשייב זצ"ל בזה. וכן

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

נקטו עוד פוסקים, אכן מרן הגר"א נבנצל שליט"א מורה בזה להחמיר וכן דעת עוד גדולי הוראה כאן, אבל הלכה כדברי המיקל באבל והרוצה להקל בזה יש לו הרבה אילנות לסמוך עליהם.

בברכה מרובה

יעקב אהרן סקוצילס

והגאון רבי מרדכי הלוי פטרפרוינד שליט"א כתב לי בזה"ל:

שלום רב. מזל טוב לרגל חתונתכם. והנני לברך ברכת הדיוט שהזיווג יעלה יפה, ותזכו להקים בית נאמן בישראל. והבית בהבנותו יהיה שופע אורה של תורה ושמחה של מצוה.

לענ"ד הקלושה ההוראה המקובלת היא אכן דלא כהאג"מ, אלא שבדודים אין להקל כל כך, ורק אם באמת החתן או הכלה ממש יצטערו כשהדודים לא יהיו, אז אפשר יותר להקל, אך בדרך הכלל המציאות אינה כך.

אכן בשעת החופה שמעתי כמה פעמים ממו"ר הגר"נ קופשיץ שליט"א דשפיר יש להקל אם אין תזמורת. [ומצד מה ששרים את המנגינות המקובלות, וכן מי אדיר וכדו', בזה אין לחוש].

כל טוב ובשורות טובות, מרדכי הלוי פטרפרוינד עכ"ד.

והגאון רבי נתן גוטליב בעמח"ס סדרת ספרי אוצר מחמדים מהדורת עוז והדר, ז' חלקים.

כתב לי בזה"ל:

ב"ה

לענין החופה כשאין עושין תוך האולם כמנהג אשכנז מותר להשתתף ולענין החתונה מותר כשממש בסעודה להביא מנות לאוכלים או לקרב מוזמנים או לשמש זקן וכדו' ובתנאי שלא ירקד שם ונכון שגם לא יאכל שם רק טעימה קלה

מזל טוב לשמחת נישואין ותזכה להקים בית נאמן בישראל מתוך הרחבת הדעת ודורות ישרים ולהמשיך בהרבצת התורה והוראה במנוחת הנפש

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ובהצלחה מרובה כשאיפת נפשך וה' ימלא כל משאלות לבך לטובה ע"כ תשובתו.

והגאון רבי ישראל מאיר וייל שליט"א במח"ס מאיר דרך כתב לי בזה"ל: בספר שם הביא שני טעמים, הטעם הראשון לא נפסק כל כך להלכה, אולי מפני שהוא דבר לא מסויים ומבורר, אבל הטעם השני יסודו במהר"י ווייל ובש"ך ושמעתי שמשתמשים בהיתר הזה לגבי אחים אבלים רח"ל, ובפעמים נדירות גם לדודים אם באמת 'אנן סהדי' שמוחל גם לדודים, למעשה, לגבי חופה אפשר להקל, כי גם בלא זה אין זה איסור כל כך, ואולי בכלל לא, אבל לגבי הריקודים והסעודה יש לברר טוב האם אכן אנן סהדי כך, וזה כמובן תלוי בצורך ובקשר עכ"ד.

ובעיקר ההיתר להיות בחופה כתב לבאר לי הגרנ"י בן שמעון שליט"א בעמח"ס שו"ת מעשה נסים וש"א"ס וז"ל: שאם קשה לו, יכול להקל בזה, אפילו, ונראה מסברא, דהיות ועריכת החופה אין מטרתה לניגונים ושמחה אלא לעשיית קידושין, ממילא לא חשיב בכך סעודת מרעים, ומה שמצרפים מעט מוזיקה לרקע זה לא נפק"מ, בפרט במוזיקה שקיטה, מיהו אם משמיעים שם לאחר טקס החופה מוזיקה רועשת וקופצנית, בודאי שלא ישמע ויתרחק מהמקום ככל שיוכל. עכ"ד.

והגם י"ל שיש להקל הכא גם לגבי החתונה אם דוד קשור וכמו שהתיר מרן האגרות משה זצ"ל וכמו שכתב לי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א דהרי קימ"ל שהלכה כדברי המיקל באבל, כדאיתא בבכורות דף מט ע"א, ובמועד קטן דף יח ע"א אמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל יעו"ש, והאם הוא אפילו היכא שהוא ביחיד במקום רבים, הנה ראיתי להראש"ל בשולחן המערכת חלק ב' עמ' תרכג שהביא מש"כ בזה בספר שבט יהודה (ריש סימן שעה) שכתב, ומ"ש מרן הב"י לסמוך על הכלל שהלכה כהמיקל באבל, אחרי נשיקת ידיו נ"ל שאין כלל זה צודק במחלוקת הפוסקים ס"ל להחמיר לא אמרינן האי כללא, וה"ה כשהאחרונים חולקים דנקטינן הלכה כבתראי וכו' יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מחזה אברהם די בוטון (סימן טז אות ז) שכן מוכח מהב"ח (סימן שע"ח) יעו"ש, ואמנם הביא שם שמרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א סימן ב' בד"ה ברם) כתב, ומ"ש הרמ"א בדרכי משה (סימן שצ אות ה) לחלוק על מרן שהתיר לאשה להסתפר אחר שבעה שמכיון דרכים חולקים נקטינן כוותיהו לשרי לן מר דהא דהלכה כד' המיקל באבל היינו ודאי אף

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

דנפיש טפי המחמירים דאי לאו הכי מאי אהני האי כללא, הרי בלא"ה אי נמי הוו פלגא ופלגא ספקא דרבנן לקולא, ובשל סופרים הלך אחר המיקל, אלא ודאי שגם במקום שרוב הפוסקים מחמירים הלכה כדברי המקילים, וכ"כ בשו"ת גנת ורדים (חיו"ד כלל ה' ס"י) דאמרינן הכי גם לגבי יחיד המיקל יעו"ש עכת"ד מרן החיד"א, ובשו"ת זרע אמת (ח"ב חיו"ד סימן קסא) כתב שהלכה כדברי המיקל באבל במחלוקת הפוסקים כל כמה שאינו יחיד במקום רבים אלא רבים כנגד רבים שהם כמעט כמחלוקת השקולה יעו"ש עוד, וכן נראה דהוא לדינא מדברי הראש"ל דכן נקטינן לדינא.

והנה האם כלל זה נאמר גם בחכמי זמנינו, וכן כתב בילקו"י ביקור חולים אבילות עמ' תתא שהלכה כדברי המיקל באבל הוא גם במחלוקת הפוסקים, והביא בזה את דברי הגמ' במו"ק דף יח ע"א אמר שמואל אמר הלכה כדברי המיקל באבל, ויעו"ש בתוס' בדף כד ע"א בד"ה הכי שכתבו בשם בה"ג, דהא דקי"ל הלכה כהמיקל באבל, הני מילי במחלוקת של תנאים, אבל במחלוקת אמוראים לא אמרינן האי כללא, וכן כתבו בתוס' בכתובות דף ד' סוף עמוד א' ועוד, והביא מש"כ בשו"ת מהריט"ץ (סימן עח בד"ה והשתא) שהביא את דברי התוס' וכתב שלפ"ז כ"ש שאין לומר הלכה כהמיקל באבל במחלוקת הפוסקים, ושכן כתב בשו"ת מהרשד"ם (חיו"ד סו"ס רא) ובשו"ת מהר"א ששו"ן (סו"ס קסז) יעו"ש.

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקנח) כתב בזה"ל: ולענין פסק ראוי לפסוק כדעת הרמב"ן להחמיר, ואע"ג דאמרינן הלכה כדברי המיקל באבל, לא אמרינן הכי אלא במחלוקת תנאים, ולדעת קצת פוסקים אמרינן אמרינן הכי גם במחלוקת אמוראים אבל במחלוקת פוסקים לא אמרינן הכי עכ"ל.

והנה בב"י (סימן שפז) כתב במחלוקת הרמב"ם והפוסקים בדין כפיית המטה אם חייב לישן עליה, וכתב בזה"ל: ולענין הלכה כיון שהראב"ד והרמב"ן והרא"ש מסכימים לדעת אחת להקל, הכי נקטינן וכ"ש שהם מקילים וקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל עכ"ד, ושכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד סימן שצז סק"ג) ושכן כתב בשו"ת תורת חיים (חלק ג' סימן ג) ובשו"ת דברי אמת (סימן ב) יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מחזה אברהם די בוטון (סימן טז אות ט) ובשו"ת אהל יצחק (חיו"ד סימן לו ולז) ושכן כתב בשו"ת משנת רבי אליעזר (ח"ב חיו"ד סו"ס כג) כתב, וכלל מוסכם הוא שהלכה כדברי המיקל אפילו בפוסקים יעו"ש, וראה עוד במה שהאריך בזה בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן כט אות ו' יעו"ש.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וכן הובא בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יח בפסקי מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א אות נז הובא הא דאיתא הלכה כדברי המיקל באבל זה גם במחלוקת בין גדולי ההוראה בזמנינו אם אין המחמיר רבו ע"כ.

ועתה בסמוך לסגירת הקובץ, ידידי הבה"ח יצחק פרץ ניי"ו שלח תשובה זו להגאון רבי דוד ינוקא שליט"א וכתב לי בהא בזה"ל:

בעת החופה אפשר להקל עי' סי' שצא, בחתונה אפשר להכנס לא בזמן הריקודים, ולא לאכול סעודה רק לטעות ממני מעדניסך ואם צריך לשהות יותר מפני הכבוד וצורך גדול יכיון לא להנות מהשירים עי' יו"ד ס"ס קמב ובש"ך

ואם יש צורך גדול מאוד יש להקל גם לרקוד מעט עם החתן וזה עפמש"כ מהרשד"ם באורך (ובס' ישא יוסף כי הגריש"א ז"ל אמר סברא שנפטר מיחל בכה"ג) ויע"ע בס' שבט הלוי ובכתובים הארכתי הרבה

ולענ"ד אבי – דודי שליט"א הגאון הגדול

(שדוחה איסור שמחה) וא"ל שכן דעתו להקל בשופי מפני צער חו"כ עוד נראה שיתן צדקה לע"נ א"א ויבקש מחילתו וכן ילמד משניות או דבר אחר לע"נ עכ"ד.

והביא תשובה זו לזקיניו הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א בעמח"ס אהלי שם וש"ס, מקסיקו והסכים כן לדינא.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

האם חתן יכול לכתוב מכתבים לכלה כמה ימים לפני החתונה, והאם

חיישינן בהא לדם לימוד

הנה ביסוד דין דם חימוד, איתא בגמ' בנדה דף סו ע"א אמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה שתשב שבעה נקיים, רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חנינא, א"ל סבר ליה מר למכתב לארבעה יום א"ל אין, כי מטא לארבעה נטר עד ארבעה אחרינא, איעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא, א"ל מאי האי א"ל לא סבר לה מר להא דרבא, דאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים א"ל אימר דאמר רבא בגדולה דקחזיא דמא, אבל בקטנה דלא חזיא דמא מי אמר, א"ל בפירוש אמר רבא ל"ש גדולה לא שנא קטנה, גדולה מאי טעמא משום דמחדמא, קטנה נמי מחמדא.

ובגמ' שם דף כ' ע"ב איתא דההיא אתתא דאייתא דמא לקמיה דרבי אלעזר, הוה יתיב רבי אמי קמיה אחריה, אמר לה האי דם לימוד הוא, בתר דנפקה אטפל לה רבי אמי, א"ל בעלי היה בדרך וחמדתי, קרי ליה עליה סוד ה' ליראיו ע"כ, ונראה לכאורה דיש מקום לומר דהיא טמאה, וכתב שם בחידושי הר"ן דהוא טהור מדינא אבל חכמים חששו שמא יצא דם נדות, וז"ל: "ודאי דדם חמוד הוא טהור והאי דצריכה לישב ז' נקיים משום דאגב חמוד מתעוררים דמיה ואף על פי שדם חמוד טהור אפשר שנמשך אף דם נדות עמו".

ושיטת האור זרוע (סי' שמ"א) שהוא טמא רק מדרבנן "וחזינא בהלכה בשמעתינן דדם חימוד טמא הוא. הלכך הא דס"פ כל היד דההיא איתתא דאתאי דם לקמי' דר' אלעזר הוה יתיב ר' אמי קמי' א"ל האי דם חימוד הוא וכו' אין לפרש דם חימוד וטהור. דא"כ תקשי מהכא אלא חכמתו יתירה אתא לאשמועינן וכן פי' רשב"ם התם. ואת"ל דהא דא"ל ר' אלעזר לר' אמי האי דם חימוד הוא דה"ק דם חימוד וטהור אז יש לך לפרש טהור מדאורייתא וטמא מדרבנן והכא מדרבנן".

אבל יש ראשונים דס"ל שהוא טמא וכן כתב בחידושי הרשב"א שם וכן הוא שיטת רוב הראשונים שהוא טמא מה"ת כדין דם הבא מחמת אונס, וכן כתב בדעת הרמב"ם בשו"ע הרב יו"ד סימן קפג ס"ב, ובמקור חיים סימן קפד,

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ומ"מ לכאורה האי דינא תליא בסיבת דם חמוד, שברא"ש בנדה פרק י' סימן ד' כתב להביא בזה ב' שיטות בראשונים וז"ל: אמר רבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב שבעה נקיים לא שנא גדולה ולא שנא קטנה. דחיישינן שמא מחמת חימוד ראתה טיפת דם כחרדל ולא הרגישה בו. וצריכה לישב ז' נקיים חוץ מן יום התביעה. ויש מן הגדולים שכתבו שאינה צריכה לא הפסק טהרה ולא בדיקה כלל בימי הספירה לא בתחלתן ולא בסופן. אלא כל שהמתינה ז' נקיים בתר התביעה הרי היא טובלת וטהורה. שהרי זו לא ראתה כלום אלא חשש ראייה בעלמא. ולא הוחזקה מעיניה פתוח להצריכה בדיקה. וסעדו את דבריהם מעובדא דרבינא. דאיעסק לבריה בי רב חביבא ואמר ליום פלוני נכתוב כתובה. ואיעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא. ואתא ואמר ליה מאי טעמא עבד מר הכי. ואז אמר לו מאי טעמא עבד מר הכי. ורב חביבא לא צוה לבדוק את בתו כי היה סבור דרבא לא אמר אלא בגדולה אבל בתו שהיתה קטנה לא היתה צריכה לישב ז' נקיים ואעפ"כ כנסה. ואינה ראייה כלל דא"כ אפי' ישיבת ז' אין כאן כלל ומה תועלת יש בהמתנת שבעה ימים. כיון דרב חביבא סבר דבקטנה לא חיישינן לחימוד. אלא ה"ג בסיפרי אשכנז אמר ליה לכתוב כתובה אמר ליה לינטר מר עד ארבע אחרנא. אמר ליה אמאי א"ל לא סבר לה מר להא דרבא תבעוה לינשא וכו' והודיעו שאין חילוק בין קטנה לגדולה. ואז הפריש בתו כל שבעה קודם החופה. ויש מן הגדולים שכתבו שאינה צריכה הפסק טהרה אבל בדיקה כל שבעה צריכה. ולדעתם אני מסכים דחיישינן בכל יום שמא תראה. דיותר שהיא קרובה לזמן החופה יותר לבה הומה ומשתאה. ותדיר חיישינן שמא מחמת חימוד תראה. ולכך הזכיר רבא בדבריו ז' נקיים לא מחמת חומרא דרבי זירא אלא אפי' קודם שנהגו חומרא דרבי זירא. דבימי רבא לא פשטה חומרא דרבי זירא בכל מקום. כדקאמר ליה רבא לרב פפא אמינא לך איסורא ואת אמרת לי מנהגא היכא דאחמור אחמור והיכא דלא אחמור לא אחמור. אלא שבעה נקיים דקא אמר רבא שיהו נקיים בבדיקה. דבכל יום חיישינן שמא מחמת חימוד תראה, עכ"ל, והרי לן דתליא בהא מח' הראשונים אם צריכה הפסק טהרה או לא האם החימוד הוא משום חיבת הנישואין וא"כ הוא בכל יום, או דלמא מעצם התביעה לנישואין. והאריכו בזה עוד האחרונים, ועיין.

ואמנם בעיקר השאלה דידן, הביא שם שכבר תלוי במחלוקת אחרונים שהנה בשו"ת חת"ס יו"ד סימן קפד נשאל מתלמידו בעל האמרי אש אם צריך להחמיר שהראיה גורמת שיעורר החימוד ע"פ דברי הגמ' בסוטה דף

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ח' ע"א שאין יצר הרע שולט אלא במה שענינו רואות, והשיב שם החת"ס שמאחר שהאחרונים לא הזכירו חידוש זה דעתו נוטה להקל ומ"מ המחמיר תע"ב יעו"ש, ואמנם בספר לחם ושמלה לבעל הקיצור שו"ע סימן קצב ס"א כתב להחמיר כדברי רבו בעל האמרי אש. ויעו"ש עוד במה שהאריך בזה, והביא מש"כ בשו"ת דברי חכמים אבן העזר פה שאלה כז ששאל במה שנוהגים היום שהחתן אינו רואה את הכלה שבעה ימים לפני החתונה אם צריך להקפיד בזה גם במקום הצורך והאם גם אסור לדבר בטלפון, והשיב בשם הגר"י קמינצקי זצ"ל שמכיון שזה רק מנהג ואינו מדינא יש להקל במקום הצורך, אבל בלאו הכי יש להקפיד כיון שהוא מנהג ישראל, ומ"מ יעו"ש התיר לשוחח בטלפון באותם ימים יעו"ש.

ועוד טעם יש בזה כמו שכתב בספר מטעמים החדש (פרק ב) שיש לזה סמך שהחתן לא רואה את הכלה שהרי איתא במדרש שבשעה שברא הקב"ה את חוה הפיל תרדמה על האדם ואז ברא אותה ולא ראה אותה האדם עד שהביאה אליו הקב"ה מקוטשת ככלה ומיד מצאו חן בעיניה.

ואולם ראיתי שבספר בית הלל (סימן לה ס"א) כתב שנהגו לילה לפני החתונה לערוך סעודה הנקראת חתן מאל ושם נפגש החתן עם הכלה בפני כל הקרואים ותיקנו סעודה זו כדי שהחתן יראה את הכלה לפני הנישואין שהרי אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה כמבואר בשו"ע סימן לה ס"א והסעוד הייתה כדי לחבבם ומנהג ישראל תורה.

ואמנם בשולחן העזר ח"ב דף יד ג', כתב להביא בזה את דברי השל"ה הקדוש שקרא תגר על מנהג זה שאין נכון שייהו שם החתן והכלה יחדיו שהרי אין להפגש קודם החופה ודי במה שראה אותה בפגישות כדי לקיים מה שכתוב בגמרא אסור לאדם לקדש את האשה עד שיראנה.

ובספר ישמח לב (עמ' לט) הובא שמרן הגרש"ז אויערך זצוק"ל הורה שבשבוע האחרון שלפני החתונה משתדלים להתרחק אחד מהשני ולכן אף באלפון לא ידברו, ולחתן אחד שכלתו מחו"ל והיו רגילים לדבר בטלפון מידי פעם הוראה הגרש"ז א ששבוע קודם אחד החתונה לא ידברו אף בטלפון, ומ"מ הוסיף מרן הגרש"ז א שאם יש צורך לדברים הכרחיים, אז יכולים אף להפגש ולא רק בטלפון, ואמר בזה בזה"ל: האשה אינה איסורי הנאה בשבוע זה.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וכתב שם עוד ששאל בזה למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א לגבי מה שנהוג שלא נפגשים החתן והכלה בשבוע שקודם הנישואין, האם יכולים הם לשחות בטלפון, והשיבו הגח"ק שמותר.

ויעו"ש עוד שהביא בזה שבספר משלחנו של רבינו בעל האבי עזרי (עמ' קמח) מבוא שמרן היה אומר שבכלל כדאי למעט בפגישות וזאת משום שראה במקרים רבים שריבוי הפגישות לאחר האירוסין גרם דווקא ריחוק ובעיות והסיבה היא שכאשר ברברים הרבה אי אפשר לשמור כל הזמן על רמה ורצינות נאותה ואז לא ימלט שמדברים גם דברי הבאי ושטויות והדבר גורם ריחוק ולעיתים אף התלבטויות וספיקות על עצם השירוף וכו' אך אם נפגשים לעיתים לא קרובות ניתן לשמור על רצינות ואז גם החתן שומר על מעמרו ומקים את ביתו כשזוגתו מלאה הערכה כלפיו. עכ"ד.

אבל אכתי יש לדון בזה מה הוא לגבי מכתבים, האם במכתבים יש לחוש לדם חימוד גם, או דלמא דרק בטלפון ששומעת קולו, ואשמח לקבל בזה כי הוא נפק"מ טובא עד למאוד.

והרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א כתב לי בזה"ל: מקובל בזה שאין בזה חשש ופוק חזי מאי עמא דבר עכ"ד.

וכן כתב לי הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א שמותר.

ואמנם הגאון האדיר רבי יהודה ברכה שליט"א כתב לי בזה"ל: יכול לכתוב רק שלא יכתוב מילי דחיבא עכ"ד.

וכן כתב לי הגאון רבי בן ציון יעקב הלוי וואזנר שליט"א אב"ד שבט הלוי בית שמש כתב לי בזה"ל: לענ"ד אין בידינו לחדש כדבר הזה, שהיה נוהג ושכיח מאז ימות עולם הכתב והמכתב, ועל כרחך מאחר שאינו אלא חשש בעלמא לא גזרו בו חכמים, ועוד א"ת להוסיף על ממה שגזרו חכמים היה להם לאסור על בני משפחתה וידידים לדבר בטיב מדותיו וחינו של החתן,

עוד היה אפשר להאריך

אולם חבל על הזמן די לך במה שאסרו חכמים

הנני לברך שהכל ייהיה לש"ש ובשעטומ"צ

השמר והזהר שלא להתמש עם עדים בעלי בלורית ח"ו

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

והגאון רבי שמעון ללוש שליט"א כתב לי בזה"ל:

ב"ה

שלמא רבא ומזלא טבא!

לפי מה שאני זכור ממה שעייננו בזה בשעתו, הפגישות או דיבורים וכ"ש מכתבים בזמנינו אינם ענין לחשש חימוד כלל ועיקר,

דחשש חימוד עניינו כשנתבשרה שמתכוונים להתחתן, והיום זה נעשה כמה חודשים קודם, וכבר עברו שבעה ימים מאז, וכבר סופרת בלאו הכי שבעה נקיים בבדיקות, ולכן מה עוד יש לחוש.

מה שכן יש תועליות אחרות במנהג שלא להיפגש וגם לא לדבר בטלפון מכמה סיבות טכניות, וכפי שהביא מבעל אבי העזרי, ורואים זאת בחוש, לאו דוקא בשבוע אחרון,

ועוד שמעתי ממדריכת כלות שהיא נתקלה בבעיות של כתמים אצל כאלו שנפגשו באותו שבוע, שהיה סמוך לחתונה.

אולם זה האחרון בודאי אינו החימוד המדובר בגמרא, השייך לבשורה שמתחתנים, אל פשוט כתמים שבאים בהשפעה הורמונלית כמו כל ריגושים אחרים שעלולים להשפיע על הרחם.

וכתמים אלו, כיון שבזמננו באים בלא הרגשה, כל שהם על בגד צבעוני או דבר חד פעמי אינם מטמאים.

אבל בודאי לא רצוי ולא נעים, גם מלחיץ לראות כך בסמוך לחתונה, ולכן חשוב שלא להיפגש, ובפרט לא במקומות ובמצבים אישיים, כמו סידור הבית או קבלת הרהיטים יחד וכדומה, ואין חכם כבעל ניסיון.

ביקרא דאורייתא

עכ"ד.

והגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך י"ז חלקים כתב לי בזה"ל:

בס"ד שבט התשפ"ב

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

יתברך מן השמים באריכות ימים ושנים, לצולל במים אדירים, כבוד ידידי הרב יוסף אביטבול שליט"א

שלומך ישגא לעולם

ראשית, אברך את כבודו לקראת יום חתונתנו הממשמש ובא שיזכה להקים בית נאמן המושחת על אדני התורה ויזכו לזרע של קיימא.

באשר שאלתנו, האם מותר לחתן לכתוב לארוסתו בשבוע שלפני החתונה מכתב או דיש לחוש במכתבים לדם חימוד.

אינני נכנס כיצד ליסוד דין דם חימוד המובא בגמרא (נדה כ, ב. סו, א), ברא"ש (נדה י, ד), ברמב"ם (איסורי ביאה פי"א) ובשולחן ערוך (יורה-דעה קצב) ועוד. ודנו האחרונים האם הראיה גורמת לדם חימוד דבשו"ת חתם סופר (יורה-דעה קפד) כתב להקל (וציין דהמחמיר תבוא עליו ברכה). וכן התירו בשו"ת בית שלמה (יורה-דעה מ) ובשו"ת שערי דעה (ב, רמה). וכן העלה גם הגר"ע יוסף בטהרת הבית (ח"א עמוד תפב ואילך) והביא רשימה ארוכה של פוסקים המקלים וציין דהכי נוהגים. אולם אציין בלחם ושמלה (קצב, א) החמיר דגם ראיה (וע"ע בשו"ת אמרי אש יורה-דעה סו"ס יז. אבן-העזר סד). וע"ע בילקוט הגרשוני (או"ח ח"א בקונטרס אהל-יוסף אות כח). וכן כתב גם בשולחן העזר (ח"ב דף יד) והביא את דברי השל"ה שקרא תגר על הנוהגים שהחתן והכלה נפגשים לפני החופה (ועיין בספר בית הלל לה, א דיש מקומות שבעבר היו החתן והכלה נפגשים בערב לפני החתונה).

בשו"ת דברי חכמים (אבן-העזר פה שאלה כז) דן במה שנוהגים היום שהחתן אינו רואה את הכלה שבעה ימים לפני החתונה אם צריך להקפיד בזה גם במקום הצורך, וכן האם גם אסור לדבר בטלפון, והשיב בשם הגר"י קמינצקי שמכיון שזה רק מנהג ואינו מדינא יש להקל במקום הצורך, וציין שם כי שרי לשוחח בטלפון בימים הללו, וכן הובאו דבריו בספר אמת ליעקב (אבן-העזר סד הערה 32) דלא מתראים בשבוע לפני החתונה. ובספר המנהגים לחב"ד (מנהגי נישואין) מופיע שלא יתראו החתן והכלה זה עם זה, שבעה ימים קודם החופה. וכן הובא גם בספר אשרי האיש (אבן-העזר ח"א ו, לב) בשם הגריש"א, ועיין (שם סעיף לג) שאם יש צורך מותר לדבר בטלפון בשבוע שלפני החתונה. ועיין בשו"ת

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

עולת יצחק (ב, קעג אות א) שלא יתראו שבוע ושבויעיים קודם החופה (ובשו"ע המקוצר אבן-העזר ח"ב רו הערה קסו - כתב שבוע). וכן העלה גם הגר"מ גרוס בקונטרס מילי דבי הילולא (עמוד כז).

בספר ישמח לב (ח"א סי' נב. ח"ב עמוד שצ) הובא בשם הגרשז"א שבשבוע שלפני החתונה משתדלים להתרחק, ולכן גם בטלפון לא ידברו, אלא בדברים שיש צורך הכרחי (ובזה התיר אף להיפגש). וכן הובאו הדברים גם בספר שלמי שמחה (עמוד סד). ועיין בישמח לב שדעת הגר"ח קנייבסקי דשרי לדבר בטלפון בשבוע שלפני החתונה, וכן העלה להתיר לשוחח בטלפון גם הגר"מ אליהו בספר דרכי טהרה (פרק י).

ובילקוט יוסף (שובע שמחות ח"א עמוד פא) איתא דמעיקר הדין אין איסור להיפגש גם בתוך השבוע שלפני החתונה. והספרדים לא נמנעו מכך. אך ציין שם כי לאחרונה התקבל מנהג זה שלא להיפגש שבוע קודם החתונה גם אצל הספרדים, ובפרט בקרב בני התורה. ויש לברך על כך, שהוא מנהג נכון והגון למעט ככל האפשר בפגישות שבין החתן והכלה קודם החתונה (עכ"ד).

מכל הדברים אנו למדים כי ישנה מעלה טובה שהחתן והכלה לא יפגשו בשבוע לפני, אך אין זה חיוב, ולכן התירו להיפגש כשיש צער (וה"ה בטלפון). אך לגבי מכתב, זוהי חומרה חדשה, דהרי מי שחשש היה בגלל ראייה (ואף שיש שהחמירו בטלפון זהו בשביל ליצור מתח). אך לגבי מכתב אין נכון להוסיף עוד חומרות. והרוצה יחמיר לעצמו, אך לא לרבים.

ובזה הנני דושה"ט, בברכה מרובה

אלחנן פרינץ - מח"ס שו"ת אבני דרך

והגאון רבי ישראל מאיר וייל שליט"א כתב לי בזה"ל:

גם טלפון אינו מפורש בהלכה, אלא שנהגו להחמיר כפי שכתב כת"ר, והבו דלא לוסיף עלה, מהיכ"ת שנחשוש על דבר כזה לחימוד, הרי צפורש בגמ' וןבהחלכה בכמה מקומות אין יצר הרע שולט אלא במה שהעיניים רואות, וכן ולא תתורו העין רואה וכו', ונכון שהחמירו על טלפון כמנהג בעלמא, אבל לא צריך להחמיר יותר מזה עכ"ד.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וכן כתב לי שר התורה הגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת באר שרים וש"א"ס.

להחתן התמים למעלות מופלג ומופלא בידיעת התורה וכו' וכו' כש"ת מו"ה יוסף שליט"א

אין לי כח להאריך, אך ידע שלאחר כל מה שכתב שורת הדין הנכונה שבשבוע האחרון לפני הנישואים כך קבלנו לא להיפגש ולא לדבר בטלפון ולענ"ד אין גם לכתוב מכתבים וכנראה כתוב בו דברי רצוי וד"ל, וסרך לדבר מהדיון

באחרונים האם כתיבה כדיבור בשו"ת כק"ז מרן הרע"א בסי' כ"ט-ל"ב וכן בדברי זקני גאון הדורות מרנא בעל החת"ס יו"ד סי' זכ"ר שהביא ראי' מהרמב"ן על התורה פרשת יתרו ויאמר לו יתרו וברש"י על ידי שליח, והרמב"ן, כתב, כתב לו באגרת עי"ש וגם בספרי באר שרים באריכות גדולה ואם הטעם לכל הרחקה זו, שמא תראה דם חימוד גם בכה"ג איכא למיחש ולכן לענ"ד כך יש להתנהג אם לא בצורך חשוב

אברהם יפה-שלזינגר

וכן כתב הגר"י אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן וז"ל: מצוה לכתוב מכתבים. המצב בלא"ה רגיש מכמה וכמה סיבות. וכן אומר הגר"ד קוק שליט"א.

ושוב שאלתיו הרי אכתי יש לחשוש להתרגשות וממילא יש לחוש לדם חימוד, והשיב לי בזה"ל: וא"כ אולי יהיה לה דם חימוד בחופה? אין לדבר סוף, והכלל הוא אם חומה היא נבנה עליה וכו' וכיון שאין לדבר יסוד ברור כלל דאנן לא ב"תבעוה להנשא" איירינן אלא באופן שהכל ברור וידוע א"כ למה להמציא חומרות וענינים בלא שום יסוד ואין לאסור את המותר כמו שאין להתיר את האסור כמ"ש חז"ל

וכן הגר"י הכהן פולנצק שליט"א אמר לי שאין לחשוש ומותר להתכתב עמה.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וכן הגאון רבי ישראל שוורץ שליט"א בעמח"ס דעת ישראל, ומו"ץ בגוש שמונים, כתב לי בזה"ל: לענ"ד פשוט דבכתיבה אין דם חימוד דהלא אחז"ל אין יצה"ר שולט אלא במה שענינו רואות, והפוסקים הביאו גמרא זו בדם חימוד, וזה לא שייך בכתיבה דאפילו אם נימא כתיבה כדיבור דמי אבל פשוט דזה לא שייך בנ"ד, דבעינן ראייה ממש,

ומה שיש להסתפק אם ראתה תמונה ממנו אם יש לחוש לדם חימוד, ועיין בשו"ת שבט הלוי חלק ה סימן קיא כתב במה שנו"נ הח"ס יו"ד סי' קפ"ד עם תלמידו הגדול בעל אמרי אש אם כלה שלא ראתה עדיין החתן מעולם וספרה ז' נקיים אם אח"כ ראתה החתן בפעם ראשונה דבעל אמרי אש מחמיר שצריכה עו"פ ז' נקיים וטבילה, והח"ס דחה אותו ומקיל כסתימת הפוסקים, ועיין בתשובת אמרי אש יו"ד סי' י"ז, ובאה"ע סי' ס"ד, הנה ג' דעות בזה, דהגאון מהר"ם אש הנ"ל מחמיר לגמרי, והח"ס מקיל מעיקר הדין, אמנם כ' על דעת האמרי אש המחמיר תע"ב, איברא הגאון בית שלמה ח"ב מיו"ד סי' מ' מקיל לגמרי ואין מקום להחמיר, וכ' דכל הדורות נהגו היתר בזה, איברא פשוט בעיני דגם להמחמיר אם ראתה תמונתו כבר לפני זה ע"י פוטוגראף וגם יודעת מהותו לגמרי דאין מקום עוד לחומרא זו. ע"כ, ובספר אום אני חומה הוגי שעשעות אות רנג דלפי"ז תמונה הוי בכלל אין יצה"ר שולט אלא במה שענינו רואות. עכ"ד.

האם חילוני שבירך שבע ברכות יצאו ידי חובה

והנה ביסוד ובטעם ברכת שבע ברכות בחופה הוא משום ברכות נישואין לכבוד החתן והכלה לכו"ע, וכמו שכתב בשו"ע ריש סימן סב וז"ל: צריך

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם נישואין והן שש ברכות ואם יש שם יין מביא כוס יין ומברך על היין תחלה ומסדר כולם על הכוס ונמצא מברך ז' ברכות ואם אין יין מצוי מברך על השכר עכ"ל, וכתב בבית שמואל שם שכן כתב הרמב"ם והוא לשיטתו דס"ל דחופה היינו יחוד ואסור להתייחד בלא ברכות ואע"פ דס"ל שברכות אין מעכבין מ"מ לכתחילה בעינן שלא יחסר שום דבר, ולהרא"ש דלא בעינן שיהא יחוד הראוי לביאה ס"ל שא"צ לברך קודם הכניסה

ואמנם במה שמברכים אח"כ בסעודה וכן בשבע ברכות הוא גם לכבוד החתן והכלה, אבל הוא לא מברכות נישואין, ומשו"ה לא בעינן פנים חדשות.

ואמנם נראה דתלוי במחלוקת הפוסקים האם עושים חדר יחוד דלנוהגים שעושים חדר יחוד והוא יחוד הראוי לביאה [ומשו"ה יש נוהגים להשכיר את מקום החדר יחוד, והארכתי בזה בכתביי והשי"ת יזכני להוציאו לאורה] ממילא סו"ס בעינן לברך אבל לנוהגים שלא עושים חדר יחוד, לכאורה הרי סגי לברך רק לאחר הסעודה, ואמנם מה שמברכים בסעודה הוא מדין סעודה, ובעיקר יסוד דין סעודת נישואין, יש להאריך בפני עצמו, וראה עוד במה שכתבתי בזה בספרי שירת יוסף בהאי דינא שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן, ומה נכלל בית חתנים, ומדוע השבע ברכות הראשון בסעודת החתונה חשיב בית חתנים שאפשר לברך, ועיין.

ואמנם התקשתי בזה לדידן בני ספרד שיחוד הוא הכנסה לביתו, ואין לעשות חדר יחוד לפי מרן הגרע"י מדוע מברכים בחופה שבע ברכות והרי אכתי אין נישואין, ושוב הראוני שכבר עמד בזה מרן הגרע"י בשו"ת יביע אומר חלק ה' חלק אבן העזר סימן ח' אות ב' וכתב ליישב שכיון דהוי ברכות השבח לא הוי עובר לעשייתן יעו"ש בכל דבריו, ואמנם אכתי יש בזה דוחק עצום.

והגאון העצום רבי עובדיה יוסף שליט"א בנו של הגאון רבי יעקב זיע"א נכדו של מרן הגרע"י זיע"א כתב לי שאכן לפי דעתו צריך לעשות חדר יחוד מיד לאחר החופה. [ובמק"א נביא כל דבריו בזה].

וכתב לי בזה הגאון רבי יקותיאל אברהם אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן ושא"ס עיה"ק טבריא, לבאר בזה"ל: ואולי י"ל משום

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

דהעיכוב מהברכות עד הבאתה לביתו, הוא לא עיכוב של היסח הדעת, אלא עיכוב של שמחת חתן וכלה, הו"ל כעין "עסוקין באותו ענין", וכהיא דאמרי' "גביל לתוריה לא הוי הפסק". וגם אלה שעושין יחוד לא ברירא דמהני, שהרי צריך שיביאנה לביתו וכלשון הרמב"ם, ושכירות לא קניא, וידוע שבבריסק החמירו בזה. עכ"ד.

ואמנם נראה לדקדק מדברי הגמ' בכתובות דף ח' ע"א דיומא קמא בריך וכו' דהיינו דרק ביומא קמא יש שמחה, וממילא כל דהוא ביומא קמא, ולא יוצייר שיהיה נישואין בבוקר, וסעודת נישואין בבוקר, ואח"כ יהיה עוד סעודה בצהריים, וסעודה בערב יהיה שבע ברכות אף שלא בבית חתנים כיון דסו"ס אכתי הוא נכלל ביומא קמא.

והנה בגדר פנים חדשות נחלקו הרמב"ם ודעימיה והרא"ש דעימיה, דהנה איתא בגמ' כתובות דף ז' ע"ב, ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה, אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות, ונחלקו בראשונים מהו פנים חדשות, שיהיה אפשר לברך שבע ברכות, ודעת הרבה ראשונים שפנים חדשות מיקרי אדם שלא השתתף בסעודת החתן אף שהיה בחופה ושמע את הז' ברכות, כן הוא דעת הרמב"ן בחידושי למס' כתובות דף ח' ע"א וז"ל: ופירוש, פנים חדשות שלא אכל שם כל שבעת ימי המשתה, ע"כ, וכן כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות סימן יג, וכן כתב רבינו ירוחם (אדם וחווה נתיב כב חלק ב) וז"ל: ופנים חדשות נקראים שאוכלים שם אנשים שמרבים בשבילם שמחה ולא אכלו עדיין שם אפילו היושבין בשעת החופה וכו' יעו"ש. וכן כתבו עוד ראשונים.

ואולם דעת הרמב"ם בפרק ב' מהל' ברכות ה"י שהיינו שלא שמעו ברכת נישואין וז"ל הרמב"ם: ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נישואין, במה דברים אמורים בשהיו האוכלים הן שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות, אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכות נישואין בשעת נישואין מברכי בשבילן אחר ברכת המזון שבע ברכות, כדרך שמברכין בשעת נישואין והוא שיהיו עשרה וחתנים מן המניין עכ"ד.

וכן כתב בתוס' רי"ד בכתובות דף ז' ע"ב, בד"ה מברכין ברכת חתנים כל ז' אמר ר"י והוא שבאו פנים חדשות, פירוש ברכת חתנים הוא ז' ברכות ומשו"ה צריך פנים חדשות שעדיין לא שמעו עכ"ד, וכן איתא בפסקי

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

הרי"ד בכתובות שם, וכן כתב בערוך (ערך פן) וז"ל: אדם שלא היה בחופה או בסעודה בשעה שמברכין [ז' ברכות] כשילך אדם שם לכתחילה קרוי פנים חדשות עכ"ד, וכן כתב הרי"א בכתובות שם וז"ל: אדם שלא שמען עדיין לא בשעת הנישואין ולא בשעת הסעודה עכ"ד, וכן כתב באורחות חיים (הלכות ברכת המזון סוף אות נח) וז"ל: שלא שמען בשעת הנישואין עכ"ד, וכן כתב בכלבו (סימן עה).

ואפשר לחדש אולי דתלי במח' הרא"ש והרמב"ם לגבי החדר יחוד, ועיין, ויש לפלפל ואין זמני בידי כעת. כי עוד יום כבר חופתי.

ואמנם ראיתי להגר"צ קוק שליט"א בספר פניני שבע ברכות עמ' כט כתב הגר"צ קוק שליט"א ששאל למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, האם אפשר לתת למחלל שבת לברך ברכת בשבע ברכות כשמטרה כדי לקרב אותו, והשיב לו בזה"ל: אולי תיתן לגוי לברך ברכה, מחלל שבת הוא כגוי, (או"ח סימן שפה ס"ג מחלל שבתות בפרהסיא דינו כעכו"ם). ושוב שאלו האם כשבירל בדיעבד אין לחזור ולברך שיש כאן ספק אולי הוא תינוק שנשבה וברכתו ברכה, והשיב אין הכא נמי.

ועוד י"ל דאין לכתחילה למחלל שבת ע"פ מש"כ בשולחן העזר סימן ח' ס"ג אות י' שאין לכבד אנשים שאין מבינים מה הם אומרים בברכות, וכה"ג כתב בכה"ח סימן רא סקט"ז שאין לתת כוס ברכת המזון לברך למי שמגמגם בלשונו. ועיין.

וע"ע בספר ישמח לב ח"ג עמ' שצה בשם מרן הגרי"ש זיע"א שאין לחזור ולברך שהרי יש ספק שאולי הוא תינוק שנשבה. ואמנם בעיקר דין חילונים בזמנינו האם יש להם דין תינוקות שנשבו או לא, הארכתי במק"א, ויש לפלפל עוד בכל זה, ואין זמני בידי.

ובקובץ אגרתא דחדוותא חלק מג עמ' קנו כתב להביא דברי מרן הגרי"ש זיע"א בישמח לב וכתב שיל"ע דלכאורה הוי כבלי כוס, כיון שנענע את הכוס ונאסר מספק שאפשר שאינו תינוק שנשבה, וגם יתכן דהיה בטעות וידעו החתן והכלה שאין נותנים לו לא כווננו לצאת בברכות, ומ"מ כתב דלדעת רבים וצ"ע לאג"מ אבן העזר ח"א סימן פז, אין צריכים כוונה לצאת, וא"כ לא הוי סיבה לחזור ולברך.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ובשו"ת הראשון לציון ח"ב אבן העזר סימן ו' הביא מש"כ בשו"ת אג"מ ח"ד אבן העזר סימן פ' שאין להניח לרב רפורמי לברך ברכה אחת מברכות הנישואין תחת החופה או בסעודות שבע ברכות ואם בירך אין ברכתו כלום ואין לענות אמן אחר ברכתו שהרי הוא כופר ואצלו הברכה היא כדברים בעלמא יעו"ש, וכתב ע"ד שכבר כתב בילקו"י שכ"ז דוקא ברפורמים הכופרים בה' אבל חילוני המברך איזו ברכה בודאי שיש לענות אחריו אמן יעו"ש, ומכ"ז דאכתי עדיין דין החילונים הוא כתינוקות שנשבו כדעת החזו"א ועוד.

ויש לדון עוד בכ"ז למש"כ בשו"ת מציון תצא תורה ח"א סימן תשיח ששאל להגר"א נבנצל שליט"א רב העיר העתיקה בירושלים עיה"ק תובב"א, אם יש רק ט' אנשים שבע ברכות וצריך להשלים מנין האם יכולים לצרף מחלל שבת להיות עשירי, והשיב בזה"ל: אם הוא מאמין בתפילה עכ"ל, ושם בהערה ציין ידי"נ הגרי"א סקוציל"ס שליט"א בעמח"ס אהל יעקב למש"כ בשו"ת שבט הלוי חלק ח' סימן רעט שברכת חתנים הוא בכלל דבר שבקדושה ומחלל שבת בפרהסיא כיון שאינו כגוי אינו מצטרף לעשרה, וציין עוד למש"כ בספר בית חתנים פרק י' הערה יג, ובספר נטעי גבריאל פרק קא הערה ג', וכתב שם בשם הגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א שאין לצרף, ומאידך כתב בשם הגר"ע אורעבאך שליט"א הביא שיש מקום להקל בזה.

ושוב מצאתי בכל זה לידידי הגאון רבי מאיר פנחסי שליט"א בעמח"ס תורת הישיבה ושו"ת תורת מאיר, בספרו תורת הקידושין עמ' פב שכתב שלכתחילה יש למסר קידושין להורות קודם החופה לבני המשפחות של החתן והכלה שלא יזמינו מחללי שבתות לעלות לחופה לברך ברכה אחת מז' הברכות, ומכל מקום במקום שבני המשפחה מתעקשים לכבד בברכה אחד מקרוביהן המחלל שבת לא יעכב בידם, ובהערה קיב כתב שהרי קימ"ל דמחללי שבתות בפרהסיא אינם מצטרפים לכל דבר שבקדושה וכמבואר בפרי מגדים (סימן נה א"א סק"ד) ובמשנ"ב (שם סקמ"ו) וא"כ ה"ה גם שאינם יכולים להוציא ידי חובה אחרים, אבל כתב שם לדון ע"פ דברי הגמ' בכתובות דף ז' ע"א מה דבעינן עשרה, שבפני יהושע (כתובות ח.) כתב שברכת חתנים ואבלים בעשרה דכל בי עשרה שכינתא שריא, ואולם כתב שם שלכאורה יש לדייק מדברי הגמ' בכתובות שהוא מדין פרסום הדבר וכדכתיב במקלות ברכו את ה' ולכן הוצרכו להביא לזה

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

פסוק מיוחד, ושכן כתב בערוך השולחן (סימן סב ס"א), וע"ע בשו"ת שבט הלוי ח"ח סימן רעט.

וכתב שם שלענ"ד יש לתלות דין זה במחלוקת התרומת הדשן (פסקים סימן קמ) והרמב"ם בפ"י מהל' אישות ה"ה והוב"ד בב"י סימן סב, האם מותר לומר ברכת נישואין ללא עשרה יעו"ש. ומ"מ אחר שמרן הב"י בשו"ע (סימן סב ס"ד) כתב שלא כדברי התרומת הדשן שעשרה הוי לעיכובא, ממילא יש לומר שיש להחמיר זה, ועוד שהרי יש לחשוש לכוס יין בידו שלא יהיה יין נסך, ולכן יש למסדר קידושין לבקש בשפה יפה מהחתן והכלה מבני משפחותיהם קודם החופה שלא יכבדו סב או אח ושאר קרובים שהם מחללי שבת לומר אחת הז' הברכות, אולם רשאי ליתן להם לקרוא את הכתובה בקול רם.

ומ"מ כתב שם, שמ"מ אם הם עוברי עבירה לתאבון שיצרום תקפס, ומ"מ שומרים שבת רשאי לכבדם בברכה וכמבואר בשו"ע או"ח סימן נה ס"א,

ומ"מ כתב שם שמה שאין לעכב בעדם, חדא שהרי כבר האריכו האחרונים באריכות האם למחללי שבת יש האידנא דין של תינוקות שנשבו, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' ממרים הלכה ג' וכמו שלמד זכות לצרפם לקריאת התורה ולמנין בשו"ת בנין ציון ח"ב סימן כג, ובשו"ת מהר"ם שיק ח"א סימן פא, ובחזו"א יו"ד סימן א' וב', ובשו"ת אגרות משה ח"א סימן כג, וח"ב סימן יט, ובשו"ת יביע אומר ח"ה סימן יב, ועוד שהרי רבים מהם אע"ג שמחללי שבת הרי הם מתביישים לחלל שבת בפני אדם גדול וממילא אינם בגדר מחלל שבת וכמו שנראה להוכיח מדברי הגמ' בעריבויין דך סט ע"א והסתמך ע"ז לדינא במשנ"ב סימן שפו סק"ה, ובשו"ת אור לציון ח"ב עמ' קפב, ועוד שיש לצרף בזה את שיטות הפוסקים שעשרה בברכות החופה אינם לעיכובא וכדברי התרומת הדשן, ומ"מ סיים שם שעדיף שהרב יברך על יין מבושל.

והגאון רבי ישראל מאיר וייל שליט"א בעמח"ס ביום השבת וש"ס, כתב לי בזה"ל: שלו' וברכה לכבוד הרב הגאון המפורסם רבי יוסף אביטבול שליט"א צריך להכיר את האדם, כי חילוני שמברך לשם שמים ומתכוון לברך את השי"ת, ברכתו חלה ויוצא ידי חובה ממנו, אבל אם עושה כעין 'טקס' מה שאמרו לו לעשות ואינו מתכוון לברך את השי"ת, א"כ לא יוצאים ממנו ידי חובה, והדבר מבואר בסי' רט"ו, ב' ובאגרו"מ ח"ב סי' נ'.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

לכן, אם הוא חילוני שמגדיר את עצמו מסורתי, וניתן להכיר בו שבזמן שמברך אכן מברך לשם השם, אפשר להקל בשעת הדחק.

ולענין היין, חילוני שנוגע בכוס מבחוץ לא אוסר את היין כי דינו כישמעאלי שלא עובד ע"ז וכמש"כ החזו"א בסי' מ"ט סק"ז, בברכה ובהערכה רבה, ישראל מאיר ווייל. ע"כ דבריו.

וששאלתי בזה להגאון הגדול רבי יצחק רצאבי שליט"א בזה"ל: שאלתי בדין ברכה בחופה של השבע ברכות ע"י מחלל שבת, האם בדיעבד עלתה הברכה, ומה הדין בדתיים שרוצים לכבד חילוני מפני כבודו, האם יש מקום להקל בזה, ? כתב לי בזה"ל: עלתה, אם יתכן שהוא תינוק שנשבה. ולכתחילה בודאי אין לכבדו זולת בשעת הדוחק אם אינו מחללה בעבודת קרקע, או לא יחלל בפני אדם גדול, או יעדיף לנסוע ברחוב שאין שם בית כנסת, או עושה קידוש או מתפלל, שי"א דבאופנים אלה אין לו דין מחלל שבת בפרהסיא. ביקרא דאורייתא, הצב"י יצחק בכמהר"נ רצאבי יצ"ו עכ"ד.

והגאון רבי יקותיאל אברהם אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן זכר עשה וש"א"ס, כתב לי בזה"ל:

ז' ברכות ע"י מחלל שבת

כבוד ידי"נ ואהובי

מהר"ר יוסף אביטבול שליט"א

הנני חוזר בתשובה למעכ"ת אודות שאלתו הנצרכת מידי פעם, שמכבדים מבלי משים לקרוב משפחה או איש ציבור שמחלל שבת שיעלה לברך ברכה מהז' ברכות של חתן וכלה, האם בכה"ג יחזרו על זאת הברכה, או דעלתה מכל מקום.

א. לענ"ד התשובה פשוטה לפניה, דבודאי שעלתה הברכה, והרי המברך ז"ב אינו מוציא ידי חובה את החתן והכלה, ורק ברכת האירוסין שלדעת הרמב"ם (פ"ג מאישות הכ"ג) היא ברכת המצוה, שלכן יש לברך קודם הקידושין כדינא דכל ברכות המצות "עובר לעשייתן", וכן העלה בשו"ע אה"ע (ר"ס לד). ומעיקר דינא היא שייכת לחתן דייקא, והוא צריך לברכה בעצמו, וכמ"ש בביאור לשון הרמב"ם בביאור הגר"א אה"ע (ר"ס לד).

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וכבר כ"כ רבי אברהם בן הרמב"ם בתשו' שבראש ס' "מעשה רוקח" (דף א ע"ד) שלדעת הרמב"ם דוקא החתן צריך לברך ברכה זו, הוא ולא אחר. וע"ע בנובי"ת (אה"ע סי' א, ד"ה ועוד). וכן מבואר בחי' הרמב"ן (פסחים ז ע"ב) והו"ד במגיד משנה שם. ע"ש.

ב. וידוע דהראשו' פליגי ארמב"ם, וס"ל דהיא ברכת השבת, כמבואר בריטב"א (פסחים ז ע"ב, וכתובות ז ע"ב), דהא לא מברכין אקב"ו על מצות קידושין. וע"ע ברא"ש (פ"ק דכתובות סי' יב). ומ"מ לכו"ע היא מוטלת היא על החתן, רק דיש שנהגו לברכה ע"י אחר כמ"ש הרמ"א (אה"ע ר"ס לד), כדי שלא יתבייש מי שאינו יודע לברך כדבעי, כמ"ש הפרישה שם, ויש שהחזירו עטרה לישנה שהחתן יברכנה, וכן מנהיג מרנא הגר"ד קוק שליט"א, כאשר ראינו לאחרונה בחופת בנו ידי"נ הרב גדליה קוק שליט"א, ובכמה הזדמנויות. וכן נהגו בישיבה של סופריים וחכמים "כסא רחמים", ע"פ הצעתו של הגאון הנאמ"ן שליט"א.

ג. ועכ"פ כאשר אחר מברך, הוא מוציא את החתן [והכלה] יד"ח הברכה המוטלת עליהם. [הכלה בתורת מסייעת, והחתן בתורת עיקר הציווי]. ובזה בודאי יש פסול ליתנה ביד מי שמחלל שבת. מה גם שהיין שבידו נכנס לאיסור שתיה, [אם לא בצירופי דעות וכיו"ב. ואכמ"ל]. ולאור כל האמור יש להאיר עוד, שהרב המסדר קידושין יראה לזרז את החתן שלא לדבר אחרי ברכת האירוסין, אלא מיד לאחר שתיית היין, יתן הטבעת לכלה ויאמר לה הרי את מקודשת לי וכו', כדי להסמיך הברכה אל המצוה. וכן העיר בזה רבינו הגר"ד קוק שליט"א כמה פעמים, וכבר העיר בזה הפמ"ג (בפתיחה להל' ברכות אות יד). וראה עוד להגרא"ב פינקל זצ"ל בס' "אפריון שלמה" שהעיר בזה ג"כ והבי"ד הפמ"ג, ושכן הסכים הגרשז"א זיע"א, וע"ש מה שהעיר עוד בזה בדברים נפלאים, והביא הוראת הגאון מהר"ר שמואל אורבך זצ"ל שיעשו את כל הבירורים על הטבעת ושאר דיבורים קודם ברכת האירוסין.

ד. אבל בז' ברכות של נישואין, אדרבה אלו ברכות שלא שייכות לחתן, אלא ברכות הציבור אינן, שתקנו חכמים לקרואים לברך את החתן ואת הכלה ולשבח ליוצרם, וידוע מה שהעיד רבי אברהם בנו של הרמב"ם בכתביו שהובאו בראש ס' מעשה רוקח הנ"ל, שאביו הקפיד על חתן שבירך בעצמו ז' ברכות של נישואין, מטעם הנ"ל דטכסיס ברכות הללו

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

הוא שהחתן והכלה יתברכו ולא הם יברכו. ועמש"כ החיד"א בתשו' חיים שאל ח"ב (סי' לח אות נו).

ה. ועובדא הוה בחכ"א שסידר קידושין פעה"ק טבריה, וקודם עריכת החופו"ק, הזהיר את החתן והכלה שלא לענות ברוך הוא וברוך שמו בכל הברכות שיאמרו תחת החופה, ונומתי לו, דאכן צדקו דבריו לענין ברכת הגפן הראשונה וברכת האירוסין, אבל שאר הברכות שאין החתן והכלה יוצאין בהם ידי חובה, נראה דשפיר יוכלו לענות בהו"ש. וכן הסכימו עמי לדינא הגאב"ד דטבריה רא"ד אורבך זצ"ל, ומרנא ורבנא הגר"ד קוק שליט"א. ובמק"א הרחבתי בזה.

ו. באופן שאם בירך ההוא דמחלל שבתא איזה ברכה מהז"ב, אין בזה חשש כלל, ועלתה הברכה. ומה שאמרו חז"ל בברייתא ריש מס' כלה, "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה", לאו למימרא דברכת הנישואין היא "מתיר" בחלק האישות, אלא שכך סידרו רבותינו את מהלך הנישואין שבין איש לאשתו. אבל ההיתר בינו לבינה - הוא ע"י הקידושין כנודע. וזה דבר ברור הוא, שגם המחלל שבת מצווה כמו כל איש ישראל לברך את החתן והכלה ולפאר ליוצרים, כמו שמצווה בכל הברכות כגון ברכה"ש וכדו'. אכן מצד ההנהגה אין ליתן לו לברך, כי יש בכיבוד זה מעלה וכבוד, וכידוע שקודם החופה באין לפרק זה בורר את מי יכבדו לברך, ובודאי שאין לכבד אדם כזה, ובפרט בין ההמון, ובפרט כשיש ת"ח ובני תורה, דכבודו של ההוא, זילותא היא לעומתם.

ז. וראיתי ששאלו ענין זה מהגרי"ש אלישיב זיע"א, והשיב שהרי הוא כגוי לכל דבריו כמ"ש הרמב"ם (שלהי הלכות שבת), ולגוי לא נותנים לברך, אכן הסכים שאם נתנו לו לברך, בדיעבד לא יחזרו שוב על הברכה. [וכתבו שהסכים לזה מחמת החשש שהוא כתינוק שנשבה, ולענ"ד אין זה האמת, כי ידועה דעתו דל"ש האידנא תינוק שנשבה, רק דס"ל כהנ"ל, כי גם אם הוא כגוי, מ"מ הוא מצווה על כל המצות, ורק להרחיקו אמרו שהוא כגוי, אך הוא כשלעצמו נשאר מצווה וחייב בכל התורה, וכאן יש מצוה לברך את החתן והכלה, ולא נראה שיש לגורעו ממצוה זו, רק שאין לכבדו במעמד כזה וכדכתיבנא לעיל בס"ד].

ח. שוב שאלתי שאילתא דא ממרנא ורבנא הגר"ד קוק שליט"א, ובתחילה צידד לומר, שאם החילוני אינו מאמין כלל בקידושין, ואינו חש לאיסור

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

א"א וכו', נמצא שהוא "אינו מודה בקידושין", וכעין כהן שאינו מודה בעבודה, [ע' חולין (קלג ע"ב) ומנחות (יח ע"ב), ורמב"ם (ריש הלכות ביכורים)]. ע"ש, שא"א לתת לו מתנות כהונה. ועפרש"י חולין (קלב ע"ב) דאינו מודה היינו "שאומר בלבו, דברי הבל הן, ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות, אלא משה בדה מלבו".

ט. וידוע שמטעם זה פסק הגרש"ה וואזנר בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' קלב) שאם עשו פדיון הבן ע"י כהן מחלל שבת וכו', דלא יי"ח, ויעשו שוב פדיון לבן. וביאר, דאם כופר רק בעבודה כנ"ל, כ"ש מחלל שבת שהרי הוא כגוי לכל דבריו כמבואר ברמב"ם שלהי הלכות שבת. וע"ש מה שהרחיב בזה. ועובדא הוה פה עירנו טבריה שעשו פדיוה"ב ע"י מחלל שבת, ופסק רבינו הגר"ד קוק שליט"א שיעשו הפדיון שוב, אך איני זוכר אם הורה לברך שוב.

י. אכן, העיר רבינו דב שליט"א, שאם החילוני שבירך מאמין בקידושין וכו', וכמו שידוע אצל חלק מהחילוניים שלצערינו מחללים שבת וחוששים מאיסור א"א, בזה י"ל דשפיר ברכתו עלתה. [ויש לדון דיתכן שהוא "מפחד" מאיסור א"א, אך לא בגלל ציווי התורה, וכעין מש"כ רש"י בסנהדרין (ר"פ חלק), שאפי' הוא מאמין בתחיית המתים מצד עצמו, רק שאומר אין תחה"מ "מן התורה", הוא בכלל אלו שאין להם חלק לעוה"ב, ד"מה לנו ולאמונתו". ע"ש. ודו"ק].

יא. ושוב פלפל רבינו הגר"ד קוק שליט"א, שאפי' אם אינו "מודה" כנ"ל, אין בזה גריעותא אלא כדי לעכב את קידושיו - אם הוא יקדש את הזוג, כגון שבירך ברכת האירוסין שהיא קשר הקידושין, אבל ז' ברכות שהם ברכות לחתן ולכלה ע"ג "מצב קידושין קיים", יתכן לומר דמ"מ מהני. עכת"ד.

יב. ונסתפק רבינו הגר"ד קוק שליט"א לאור הנ"ל, מה הדין באדם שיצא מהשואה, ובעקבות התופת שראה נעשה כופר גמור ואינו מאמין בכלום, ורק מפני ששליח חב"ד התנהג עמו יפה, הוא מוכן להניח תפלין בכדי "לרצות" את השליח, האם יש ענין להניח לו, או דכיון שאינו מודה בזה, א"כ אין שום מצוה במה שיניחם עליו. ויש לדון בזה טובא.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

יג. וע"ע תשובות והנהגות ח"א (סי' תרסד) שהביא שמועה מהגר"ח מבריסק זיע"א דמהני פדיון הבן ע"י כהן מחלל שבת. [באופן שמודה בעבודה]. וראה שם מה שתמה בדבריו. ועכ"פ הוא מסייע למה שכתבתי לכת"ר מלכתחילה שאם הזמינוהו ובירך, עלתה הברכה. וע' כיו"ב להגאון מהר"ם פיינשטיין ב"אגרות משה" חאו"ח (ח"א סי' לג) בענין ברכת כהנים של מחלל שבת, וכ' שם, שמעיקר הדין אי לאו משום למיגדר מילתא יש לו בזה מצוה וכו'. ובמשנ"ב (סי' קכח ס"ק קלד) כ' בשם האחרון, דהוי כגוי ולא ישא כפיו. וע"ש באגרו"מ. ודו"ק. והגרשז"א במנח"ש (ח"ב סי' ד) הכריע שאם יש עשרה בלי המחלל שבת, דאה"נ יעלה לדוכן. ע"ש. דון מינה ואוקי באתרין.

יד. ומטו משמיה דהגאון רבינו חיים עוזר גרודז'ינסקי מוילנא שהשיב על שאלת פדיוה"ב שנעשה ע"י כהן מחלל שבת, שיעשו שוב פדיון, ומ"מ לא יתבעו הכסף מהראשון, שלא יחשוב שנתחללה כהונתו והוא מותר בגרושה ובטומאת מת וכו'. [עמש"כ הגרא"י זצ"ל ב"ציץ אליעזר" ח"ז סי' ו, וחי"ג סי' יד]. וע' להגאון מהר"ם קליערס מטבריה בשו"ת מורשת משה (סי' סו) באריכות בנ"ד דכהן מחלל שבת שעשו אצלו פדיוה"ב. וע"ע בס' "חשוקי חמד" (בכורות מה ע"ב).

טו. אגב, ידוע שהגר"י הוטנר (בעל "פחד יצחק") העיר על כל שליחי חב"ד, שיש לדון אם מועילים בהנחת תפלין להמונים, כיון שרבים לא יודעים כלל מה יש בתפלין, ורואים לפי דעתם רק איזה ענים "מיסטי" של קופסאות שחורות עם רצועות וכו', ויש כאן חסרון ממשי בקיום המצוה, וזכורני שמרנא הגר"ד קוק שליט"א פלפל בזה לפני כמה שנים, ואמר, שאמנם יש "ענין" בידיעה מה הם התפלין, אך המצוה מתקיימת מכל מקום. וכעת איני זוכר הראיות שהביא בזה.

בברכה רבה

יקותיאל דטבריה

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

האם יש ענין שהעדים ישמעו את ברכות החופה

והנה נשאלתי ע"י אאמו"ר שליט"א שראה באיזה ספר ולא זוכר באיזה ספר שדן האם יש דין שהעדים ישמעו את הברכות בחופה, דלכאורה היה נראה לומר דאין זה חיובא דהרי עקיר העדות הוא על מעשה הקידושין, וכן כתבו לי כמה תלמידי חכמים.

ואמנם י"ל דלפי מאי דקימ"ל דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, הנה י"ל דהז' ברכות הוא חשיבא כחלק מהעדות, והוא חידוש עצום, ועיין.

ואמנם הגר"י אוהב ציון שליט"א בעמח"ס זכר עשה וש"א"ס, כתב לי בזה"ל: ואמנם הברכות נישואין בחתונה נראה מדברי השו"ע סימן סב שהם לעיכובא, וכדין כלה בלא ברכה אסורה וכו', וממילא בעינן דיהיה מי שראוי דאי זה ברכות נחוצות ויש בהם עיכוב. אבל הם ברכות לחתן ולכלה בתורת שבח וברכה לזוג ותו לא מידי. רק דחז"ל אמרו שתהיה חופה וברכות הללו ואז תבא אל בעלה, ובודאי שאין זה בגדר "מתיר" כמו קידושין, יש כאן "סדר" איך מגיעים זה לזה. ודו"ק. עכ"ד, ויש לפלפל עוד.

והגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א השיב (ע"י ידידי הבה"ח יצחק פרץ נ"י) לא ידוע

והגאון רבי דניאל טוייל שליט"א השיב בזה"ל: לא, ודעת רוב הפוסקים שאפילו "הרי את מקודשת לי" אינם צריכים לשמוע.

ומורי ורבי הגאון עצום רבי עמרם פריד שליט"א השיב לידידי הנ"ל שיש עניין, וששאלו מה הענין, השיבו כמו כל ברכה עכ"ד, ויש עוד להאריך בזה.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

האם בעינן שיהיו עדים שמכירים את החתן

עוד נשאלתי ע"י אאמו"ר שליט"א ששמע שיש עניין שיהיו עדים שמכירים את החתן, ואמנם כמה תלמידי חכמים כתבו לי דע"פ סברא לא נראה דבעינן שיהיו מכירים את החתן. ואין כאן מקום לדון בכלל.

ואמנם הגאון האדיר רבי אלחנן פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך י"ז חלקים, בית שמש כתב לי בזה"ל: הטעם הוא שיכירו את שם החתן. ולא יהיו טעויות. כפי שמצינו לעניין שטרות (שו"ע חו"מ מט, ב), ועיין בבית מאיר (אבן העזר קכט, יב). וכ"כ בחידושי אנשי שם (סימן פח) כי העדים צריכים להכיר את שמו של החתן. עכ"ד, ואמנם יש לפלפל דהיינו שמכירים שמו של החתן ולא החתן בעצמו.

ושוב כתב לי בזה הגר"א פרינץ שליט"א בזה"ל: לא מקפדים על כך. אך כנראה זה המקור. טעם נוסף, שלא יהיו חלילה עדים שהם שונאים של החתן. עכ"ד.

ומורי ורבי גאון הדור הגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א שאלתיו בזה"ל: בס"ד לכבוד גאון הגאונים שר התורה רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת באר שרים, וגאב"ד בצל החכמה ירושלים עיה"ק תובב"א

לאחר עטירת השלו' והברכה. שמעתי מאאמו"ר שליט"א ששמע פעם שיש עניין לקחת עדים לחופה שמכירים את החתן, ולא סתם עדים דעלמא, וחפשי ולא מצאתי מקור לשמועה זו, ואולי לכת"ר שליט"א יש מקור או יודע טעם בזה, כי הדבר נפק"מ טובא.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

והשיב לי בזה"ל: אין לי ידיעה ממה שהזכיר ולא צריך להחמיר במה שנהגו אולי כמה אינשי כן, כי במנהג לא ראינו ראייה כדכתב הרמ"א בחו"מ סוסי' ל"ז והובא בש"ך יור"ד סי' א' סק"א ואני לא ראיתי מאבותי

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

וחמי בעל בצל החכמה זצוק"ל שהיו פוסקים מובהקים מעולם להחמיר
בכה"ג, ולכן לא ראינו ראייה היא שאין להחמיר בזה.

אברהם יפה שלזינגר

ע"כ תשובתו אלי.

ועתה יום רביעי ר"ח אדר א' תשפ"ב, נשאלתי ע"י הגאון האדיר רבי
גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ושא"ס, האם אדם
שמכיר היטב את חברו האם יכול להיות עד קידושין, האם יכול להיות עד
קידושין כיון דהוא מכיר היטב את החתן והאו כמו איבו, ובעצם בשאלה זו
יש לדון לגבי אב מאמץ וכו' האם יכול להיות עד קידושין ויש לפלפל בזה,
ואין זמני בידי, ונשמח לקבל בזה מהתלמידי חכמים.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

מקצת דיני אמירת תחנון היכא שיש חתן

הנה בספרי שירת יוסף עניני נישואין סימן כה כתבתי לדון בדרך אגב בדיני אמירת תחנון לחתן, והיות ונוספו לי בזה עוד דברים, אכתוב כאן עוד כמה הוספות, [ועיין עוד בספרי שירת יוסף מה שהארכתי בזה, ובמה שכתבתי בזה עוד בקובץ באר התורה מס' קנו, מה שהבאנו עוד לדון בזה, ועוד חזון למועד לקבץ הכל בזה, למקום אחד].

הנה בפרישה (אבן העזר שם) כתב, גם לא יצא יחידי לשוק משום שחתן דומה למלך, מכאן משמע מה שנוהגין בזמן הזה שהחתן אינו יוצא לבית הכנסת כל ז' ימים עד השבת הבאה הוא מנהג שטות, דלא ממעטינן אלא שלא יהא נושא ונותן בשוק ושלא ילך יחידי, הא לבית הכנסת ילך, מיהו אפשר לומר דגם לבית הכנסת אסור לילך יחידי ואינו בנמצא לכל חתן שילוהו מביתו לבית הכנסת ומבית הכנסת לביתו ומשו"ה נשאר בביתו עכ"ד, וכן כתב במשנ"ב סימן קלא סוף ס"ק כז.

ובביאור דברי הפרישה כתב בשו"ת להורות נתן (ח"ח סימן צו אות ד) לבאר מדוע החתן ימנע עצמו שלא ללכת הרי בדין הוא שלא יאמרו תחנון להשתתף בשמחתו, וכתב לבאר שכיון שחז"ל תקנו לומר תחנון ובודאי שמעלתו מרובה ולכן אינו מן הראוי למנוע את הציבור מלומר תחנון ביום הראוי לכך, שאע"ג שאם יבוא החתן יהיו פטורים מלומר מן הדין, מ"מ אינו ראוי להביא את הציבור לידי פטור כיון שעכ"פ חסר התיקון שנעשה ע"י תפילת תחנון, וכמ"ש בכה"ח (סימן קלא אות נד) בשם המקובלים שביום שיש בו קדושה יתירה כגון ט"ו באב נעשה התיקון של י"ג מדות ונפ"א מאליו ע"י קדושת היום, אבל ביום שיש בו חתן או מילה, דאלו הם מצות פרטיות לא נעשה התיקון מאליו יעו"ש, וע"כ אינו מן הראוי לגרום שלא יאמרו הציבור תפילת תחנון כיון שע"י זה יחסר התיקון הנעשה ע"י תפילתו.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן נה) כתב לבאר בזה"ל: שאלה: אמירת תחנון כשיש חתן, וכשיוצא החתן החוצה, תשובה: כתב הט"ז קל"א (ס"ק י) שחתן פוטר את הקהל מתחנון כל שבעת ימי המשתה ואפילו יצאו לביתם אח"כ דכבר חלה עליו השמחה ע"ש, ומטעם זה כתב במ"ב שם ס"ק כ"ו דלא יבוא לבית הכנסת, כדי שלא ימנעו מלומר תחנון

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ע"ש, ודבריו תמוהין דלמה ימנע מלבוא לבית הכנסת, הרי יכול לבוא ולהתפלל בציבור ורק בשעת אמירת תחנון יצא החוצה.

ונלע"ד שהרי תחנון הוא חלק מהתפלה ויסודו תחינה שהתפילה תתקבל, וסודו רם מאד, עד שלפי הזוה"ק צריך לכוין אז למסור נפשו, והמזלזלים בתחנון מזלזלים בתפילה, ואף שתחנון רשות הוא תיקנוהו ברוח הקודש שיתקבלו התפלות, וצריך לקשור ולחבר את התחנון לתפלה, ואפילו דיבור ביניהם מקלקל, וכמבואר בשטמ"ק ספ"ד דב"מ במעשה דר"א ע"ש, ובאחרונים, עיין ט"ז ס"ק א. והנה חתן דומה למלך וראוי לכבודו שנתכפרו לו עוונותיו, כל זמן ששמחתו נמשך עד סוף שבעת ימי המשתה, ובמניעת תחנון מרמזים דכשמתפללין עם חתן אין צריך ריצוי דתחנון כיון שהתפילה עם החתן ודאי מתקבלת, ואם כן אדרבה עיקר הפטור דחתן פוטר הוא בתפלה דוקא, וע"כ אם החתן מתפלל עמם נפטרים מתחנון ולא מהני שיצא מביהכ"נ, ודלא כ"אשל אברהם" ועוד אחרונים דפשיטא להו שאם יצא לתחנון פוטרם והכל תלוי בתחנון, אלא לדברינו תלוי אם מתפלל עמהם דוקא, וכשהתפלל עמהם יחד אולי מספיק אפילו אינו עמהם בתחנון שכבר חלה עליהם השמחה כדמשמע בט"ז שם סק"י, ומסתברא שמעלה היא להתפלל עמו ואין לשולחו החוצה, וכן נ"מ לבעלי ברית דהוי כמקטיר קטורת היום, ואדרבה התפלה עמהם מעולה וראויה להתקבל.

ודע שברמב"ם פ"ה הי"ג מבואר שהתחנון הוא מעיקרי חובת התפלה וצריך ליזהר בו מאד, רק שאינו מעכב, שכתב ברפ"ה דתפלה שמונה דברים צריך המתפלל להזהר בהם ולעשותם ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אין מעכבין ואלו הן עמידה, וכו', והשתחויה, ובהל' י"ג כתב השתחויה כיצד אחר שמגביה ראשו מכריעה חמישית [שבה פוסע הג' פסיעות] ישב לארץ ונופל על פניו ארצה ומתחנן בכל התחנונים שירצה וכו' יעו"ש. ושם פ"ט דתפלה (ה"ה) פוסק"ואחר שישלים כל התפלה ישב ויפול על פניו ויטה מעט הוא וכל הציבור ויתחנן והוא נופל" הרי מבואר שעיקר התחנון הוא כשנופל על פניו ומטה, (ודלא כמו ששמעתי מגדול אחד זצ"ל שרצה לצאת שתי הדיעות אם הטייה בימין או בשמאל, וע"כ נהג להטות על שתי ידיו כחדא לפניו שיד אחת מונחת ע"ג חברתה, והעיקר להטות לצד ימין או שמאל שהטייה היא מעיקר הנפילת אפים וצריך לצד ימין או שמאל ואי אפשר בשניהם). וממשיך הרמב"ם"וישב ויגביה ראשו הוא ושאר העם ומתחנן מעט בקול רם מיושב" והיינו

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

שתפלת שומר ישראל אומרים בקול רם דוקא ומיושב, וכפי הנראה זהו הסדר לומר בלחש ואח"כ בקול רם ביחד, וראוי ליזהר כן, ובמנחה כמו כן וכמבואר ברמב"ם שם (ה"ח).

ונראה מהרמב"ם שהתחנון מעולה יותר בציבור, והמדקדק במעשיו אומר עם הציבור וכדמוכח מלשונו "הוא וכל הציבור", ולכן אם נמצא במנין שמזלזלים ולא אומרים תחנון אם נופל לעצמו הרי חסר לו מעלת ציבור, ע"כ ראוי להתפלל במקום שאומרים תחנון דוקא, והנפילת אפים לדידן הוא במקום השתחוויה שנופל לפני מלך מלכי המלכים, כמבואר בר"מ פ"ה הי"ג ע"ש, ובפירוש רבנו בחיי פר' קרח עה"פ וישמע משה ויפול על פניו, ואף שאנו מקילין הרבה בתחנון בכל חודש ניסן ובסוף תשרי ואחר שבועות וכו' די לנו במה שהקילו הקדמונים ואין לנו להוסיף עליהם.

והמונע ציבור מלומר תחנון זהו שלא כדין ומונע רבים לעשות מצוה, ויש מחמירים בזה מאד כדין מי שמעכב רבים לעשות מצוה, וכמבואר בקדמונים. והלואי שתתקבלנה תפלותינו עם תחנון, וכ"ש בזמננו שתפלותינו פגומים שאין מכוונים כראוי אין להשמיטו שלא כדין, ואפילו הוא רשות מ"מ בזמננו ראוי לרדוף אחריו יותר, שאנו זקוקים לו היום במיוחד להמתיק תפלותינו, וכש"כ בשני וחמישי שהוא תקנת הקדמונים, והמחפש להמתיק מראה שתפלתו תחנונים ודואג שתתקבל, ומי שהתפלה אצלו רק כחיוב וקבע ולא כתחנונים, להרבה מגדולי הפוסקים לא יצא ידי"ח תפלה וצריך מדינא לחזור ולהתפלל, עיין באחרונים ס"ס צ"ח, ודי בדברים אלו לעורר. עכ"ל. וכן ראה בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (חלק טז עמ' קסג) שנשאל פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א האם נוהגין כמ"ש במשנ"ב סימן קלא סקכ"ו שלא יכנס חתן לבית הכנסת כל ז' ימי המשתה שלא למנוע הציבור מלומר תחנון, והשיב לא. ע"כ, וכמו שנתבאר בתשובות והנהגות.

והנה מקור הדין שהיכא שהחתן נמצא לא אומרים תחנון, איתא בשו"ע סימן קלא ס"ד בזה"ל: נהגו שלא לפל על פניהם לא בבית האבל ולא בבית החתן ולא בבית הכנסת ביום מילה ולא כשיש שם חתן, וכתב ברמ"א ודוקא שהמילה או החתן באותו בית הכנסת, וכו' יעו"ש שלא מקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה, ובא לאפוקי שלא נקרא חתן משעלה לתורה בשבת שלפני החתונה [ודרך אגב מהכא נראה להוכיח דה"ה שלא נקרא חתן לגבי דין שימור].

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ובמשנ"ב (סימן קלא סק"ו) כתב, ובזמננו נוהגין שאין נופלין כל שבעת ימי המשתה, ואפילו אם יום שביעי הוא יום שמיני של החופה אם מתפללין קדם שהיה החופה, כגון אם היה החופה מעט קודם לערב ביום ראשון, אין אומרים תחנון עד יום ראשון הבא מעט קדם לערב, ודוקא אם היה החתן בחור או הכלה בתולה, אבל אלמן שנשא אלמנה אין זה נוהג רק שלושה ימים, וכן הדין בוהוא רחום, ולכן טוב לזהר שלא יכנס החתן לבית הכנסת על שבעת ימי המשתה, שנמנעין לומר תחנון בעבורו עכ"ד, ומבואר שחתן לפי המשנ"ב א"צ ליכנס לבית הכנסת. וצ"ב היאך יפטר לשיטת המשנ"ב והט"ז ועוד מתפילה בציבור, ובתורת חיים (שם סק"ז) כתב, למה ימנע החתן מלבו לגמרי הלא יכול לצאת מבית הכנסת טרם גמר חזרת הש"ץ, והמתפללים יאמרו תחנון. יעו"ש. ובחוט שני הביאו בשם הגר"נ קרליץ זצוק"ל שחייב חתן בתפילה בציבור הוא פחות חיוב, וזה אכתי צ"ב, וכתבתי לבאר בזה בספר גם אני אורך מתשובתי ח"א סימן ה' שכתבתי להאריך בגדר חיוב תפילה בציבור, והארכתי שם בעשרות נפק"מ, ובנפק"מ ל' כתבתי להוכיח מדברי המשנ"ב הנ"ל, שתפילה בציבור אינו חיוב גמור וזה מה שס"ל למשנ"ב יעו"ש עוד במש"כ בזה.

ומ"מ פחמע"ד שהמנהג הוא אינו כדברי המשנ"ב וכמו שכתב בכה"ח (שם סקפ"ז) שבמקומות הללו אין נמנעים החתנים מלבוא לבית הכנסת יעו"ש, וכן כתב בקנין תורה (ח"ב סימן מד) ובשלחן הטהור (סימן קלא סט"ז) וכן הובא באורחות רבינו (מהדורה ישנה ח"ג עמ' רי) בשם הגר"ח ק שליט"א, שאמר מרן החזו"א זצוק"ל שאין לחוש לדברי הט"ז שס"ל שחתן כל ז' ימי המשתה לא יבוא לבית הכנסת כדי שלא לבטל תחנון מהצבור, רק ילך להתפלל לבית הכנסת, עכת"ד, וכן ראיתי שהביאו שכן הוא דעת מרן הגריש"א, וראה עוד בספר נישואין כהלכתם (פרק טו הלכה נא) כתב שאם מתפלל בבית הכנסת והצבור רוצה לומר תחנון יצא החתן מבית הכנסת לפני גמר חזרת הש"ץ, והביא שכן כתב בשו"ת הרדב"ז ח"א סימן קעט, וכן בא"א סימן קלא, ובתרומת הדשן ח"ב סימן פ' ובשו"ת הלק"ט ח"א סימן כא.

והנה נראה לענ"ד להביא סמך למה שהחתן פוטר את שאר הציבור מתחנון אע"פ שאין מכירין אותו, וממילא אין שמחים בשמחתו, ע"פ מה שראיתי עתה שהביא בספר חופת ציון (עמ' תכט בהערה) לפרקי דרבי אליעזר (פרק יז) וז"ל: ראה שלמה שמידת גמילות חסדים גדולה לפני המקום, וכשבנה

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

שלמה בית המקדש, בנה שני שערים, אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנוודים, והיו ישראל הולכים בשבתות ויושבים בין שני שערים הללו, והנכנס בשער חתנים היו יודעים שהוא חתן, והיו אומרים לו, השוכן בבית הזה ישמחך בבנים ובבנות וכו', משחרב בית המקדש התקינו שיהיו חתנים ואבלים הולכים לבית הכנסת ולבתי מדרשות, ואנשי המקום רואין את החתן ושמחים עמו, ורואים את האבל ויושבים עמו על הארץ, כדי שישבו ויצאו ישראל ידי חובתם בגמילות חסדים, ועליהם הוא אומר, ברוך אתה ה', גומל שכר טוב לגומלי חסדים עכ"ל, והנה מוכח מדבריו דהתקנה הוא שהחתן הולך לבית הכנסת ומשמע דאל"ה החתן לא היה הולך לבית הכנסת כדעת הט"ז, ומ"מ אחר שהחתן הולך משמע שרואים את החתן ויודעים שהוא חתן, וממילא מוכח לכאורה דהוא דין על הציבור שרואים את החתן וישמחו עמו, ואל"ה הוא בעיה של הציבור,

אלא א"כ החתן לא אומר שהוא חתן כמו המעשה דנשאל בהא מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א והובאו הדברים בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יח עמ' קע שנשאל ע"י ידידי הגר"ח מלין שליט"א בעמח"ס חמדת חיים ושא"ס, שהיה מעשה אם אביו שהתפלל במנין תפילת שחרית קוודם שהש"ת החל בחזרת הש"ץ ניגש אדם בלתי מוכר (שהיה לבוש בכיפה סרוגה וכו') ואמר לש"ץ שלא יגיד תחנון, אחרי חזרת הש"ץ, הש"ץ שאלו בלחש מדוע, אם הוא בעל ברית או חתן, אך הלה לא ענה, הש"ץ החל בחזרת הש"ת וכשסיים החזרה התסובב לעבר הקהל כמסתפק אם לומר תחנון או לא, חלק מהציבור פנו לאותו אחד ושאלוהו מדוע אמר לש"ץ שלא לומר תחנון, והלא סירב לענות, ורק חזר על דבריו לא להגיד תחנון ובציבור לא ידע כיצד לנהוג, ולמעשה כיון שהוא היה תקיף בדעתו אז הש"ץ אמר קדיש ולאחר התפילה האברכים התוכווחו זה עם זה מה היה צריך לעשות, ונסתפקו עוד אם באמת היה צריך לומר תחנון ולא אמרו האם יש ענין להשלים את נפילת אפיים לאחר התפילה או דלמא כיון שכבר היה הפסק בלאו הכי וסיימו התפילה אין ענין.

והשיב בזה מרן הגר"י ז"ל בזה"ל: כתב בשו"ע (או"ח סימן קלא ס"ד) נהגו שלא ליפול על פניהם וכו' ולא בבית החתן, ולא בבי הכנסת ביום מילה, ולא כשיש שם חתן, והטעם כתב במשנ"ב סקכ"ג משום דמצוה לשמוח עמו, השמחה נמשכת לכל הנלוים אליו, וכן במילה כתב במגן גיבורים (סק"ג) שהוא לכבוד המצוה שקבלוהו בשמחה, וכן יש אומרים שזה

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

משום שמחת אבי הבן שמקיים המצוה, וכן משום שמחת הסנדק, ולכאורה יש לומר שאם אין יודעים הסיבה ואין שמחים עמו צריך לומר תחנון שכיון שבטל הטעם בטלה השמחה, וממילא יש לומר תחנון.

אך למעשה אין נוהגים כן ולא מצאנו שיש לברר את הטעם למה אין אומרים תחנון וכל מי שמתפלל בבית הכנסת אם לא יודע אם יש חתן שיש ברית מילה או טעם אחר, ואינו יודע לשמוח אינו אומר תחנון וגם בענייננו, לכאורה אין אדם חשוב שיבטל מנין שלם מלומר תחנון בגלל איזה סיבה עלומה שאינה הלכתית אלא שבדה מלבו, ובפרט שכל אמירת תחנון הוא בשביל להתחנן ולבקש מהשי"ת, ולהכניע עצמו למדת הדין, ואין אומרים תחנון בבית האבל כיון שמדת הדין מתוחה בבית האבל, ויש להיזהר מלהגביר מדת הדין [משנ"ב (סק"כ) בשם הלבוש] ואם יעשו מחלוקת ממילא זה הרבה יותר חמור, כי אז מגבירים ביותר את מדת הדין, וממילא כבר אסור לומר שם תחנון.

ולכן הש"ץ יאמר קדיש, כיון שאדם נאמן, ולכל אדם יש לו חזקת כשרות שאין רוצה להכשיל בחינם יהודים, בוודאי שלא לעשות מחלוקת, אבל מי שאינו מאמי יאמר תחנון בסתר במקום שלא יראהו עכ"ד, ואמנם לכאורה בעצם החזקת כשרות דאיכא כל כל יהודי אפילו היכא שהוא לובש כיפה סרוגה, נראה דהוא חזקה טובה, ומאידך כתב שמי שלא מאמין וכו' ובע"כ דאיכא לדון כאן בחזקת הכשרות של אותו יהודי, וממילא נראה לכאורה דכל שלא אומר סיבה יש לומר שיש לומר תחנון, שהרי אדרבא אם היה נשוי בזיווג שני כמו שרצה לומר הרב השואל בשאלתו א"כ הרי ע"י כך עוד יותר יקבל בושות לכאורה, וממילא יש כאן משהו לא תקין לכאורה. ועייין.

וצ"ע בדברי מרן הגרי"ז דע"פ דברי הפרקי דרבי אליעזר נראה דיש דין שידעו, וממילא היכא דלא ידעינן אין לפטור את הציבור מתחנון.

וכן נראה להוכיח בהא מדברי הכף החיים סימן קלא ס"ק עח שכתב בשם הבת לחם יהודה שראה בכמה קהילות שאם היה הברית בבית כהנסת הגדולה שאין אומרים תחנון אף בבית המדרש ושאלתי לזקנים ואמרו כן מנהגם, וכן נוהגין בק"ק פראג שיש חילוק באיזה בית הכנסת שמלין, שאם מלין באותו בית הכנסת שנקרא אלטנייא אזי אין אומרים בכל בתי הכנסיות, ובאם מלין בשאר בתי הכנסיות אזי אומרים, וזה הכלל מקומות

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

מקומות יש עכ"ל, וכן כתב במחזיק ברכה אות ב' שיש מקומות שנהגו שאם יש מילה בבית הכנסת אשר שם רוב העיר והיא בית הכנסת ישנה שבעיר שבכל בתי הכנסיות אחרים אין אומרים חנה עכ"ל, והביאו בית עובד אות יד, ושערי תשובה אות יד, עכת"ד הכף החיים, ואמנם יש לעיין מדוע הכף החיים כתב כן לגבי מילה, ולא כתב כן לגבי היכא שיש חתן.

ושוב מצאתי בזה בשו"ת יביע אומר (חלק ג' חאו"ח סימן יא אות ג) שכתב להביא בזה החילוק בין חתן שפטר מאמירת תחנון דוקא היכא שנמצא לבין ברית מילה שלא אומרים תחנון אף בחדרים הסמוכים, וכמו כתב בשו"ת זרע יעקב (סימן מג) שכן מדיוק מדברי מרן השו"ע דקאמר ולא בבית הכנסת ביום שיש בו מילה ולא כשיש שם חתן, ומוכח שהמילה היא הגורמת, משא"כ חתן צריך שיהיה שם החתן, משא"כ היכא שלא נמצא יעו"ש, ואכתי יש לעיין מה החילוק בהא, ונראה לבאר בכל זה, דמילה הוא החפצא דמילה, משא"כ חתן תלוי אם נמצא או לא, אמנם לכאורה הרי זה תליא במחלוקת הפוסקים מה הדין היכא שהחתן היה בתפילה ויצא בשעת תחנון מכל סיבה שהיא, האם הציבור יאמרו עתה תחנון או לא, [וגם לכאורה יש לדון זבה דהרי אם יתחילו באמירת תחנון הרי בכל רגע החתן יכול לחזור לבית הכנסת] ונחלקו בזה גדולי האחרונים דהנה בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן קעט) כתב שאם יצא החתן לפני התחנון אומרים תחנון, וכן מוכח ממש"כ בתורת הדשן (ח"ב סימן פ), אבל בא"ז (סימן קלא סק"י) שאם יצא החתן אפילו הכי אומרים תחנון, וכן כתב במשנ"ב (שם סקכ"א), ועיין עוד בחינא וחיסדא (ח"א דף קיח טור ג) שאם החתן יצא על דעת לחזור מיד לא יאמרו תחנון, ואפילו אם התחילו לומר תחנון ושוב נכנס החתן יפסיקו מלאומרו, יעו"ש, ולפי"ז היכא שיצא החתן שלא על דעת לשוב צריכים לומר תחנון, ואמנם תליא במח' הפוסקים, ויש לפלפל עוד בכל זה, והזמן קצר והמלאכה מרובה.

וגם בעיקר דברי הכף החיים האם פסקינן כן לדינא, הנה בילקו"י (מהדורת תשפ"א סימן קלא סעיף כה) ובהערה שם נראה דדוקא אם זה כמה מנינים באותו בית הכנסת אין אומרים, אבל בבתי כנסיות אחרים אומרים יעו"ש עוד, ויעו"ש בהערה במה שציין למש"כ בזה מרן הגרע"י זיע"א בשו"ת יביע אומר חלק ג' חאו"ח סימן יא אות ה' יעו"ש, והיינו טעמא נראה דיש לחלק בין זמנינו לבין זמנם דבזמנם שאני שהיתה עיר קטנה וכו' וממילא היה שמחה לכל העיר, וכולם הכירו החתן משא"כ בזמנינו, וכ"ש

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

בזמנינו דיש הרבה שטיבלאך וכו' שהכל מתפללים שם בלי שייכות אחד לשני, שבזה אפילו יש מקום לומר שאפילו שיש חתן שיאמרו תחנון, אבל הסברא היא שלא יאמרו תחנון משום שיש לציבור לשמוח ביחד עם החתן, [ואפשר דזוהי סברת הט"ז] ועיין.

ואגב אורחא אכתוב כאן מה ששמעתי לדון האם אחרי שהתחילו הציבור לומר תחנון נודע שיש חתן האם ימשיכו לומר תחנון או שיפסיקו, דלכאורה יש לומר שימשיכו וכן שמעתי שהורה חכם אחד שליט"א, ומאידך יש לומר דהרי נתברר שהתחילו בטעות, וממילא יכולים להפסיק מלומר ואין בזה שום חסרון וכמו שנראה לעיל מדברי החינא וחסדא, ועיין. והראוני אח"כ בילקו"י סימן קלא סעיף לא שכתב שאם אוחזים באמצע הוידי שלא להפסיק אלא בסוף הוידוי, אבל לגבי המזמור אין בעיה להפסיק, ואין הספר הנ"ל תחת ידי. [כי הועבר כבר ליחידת דיור].

ומ"מ נלמד מנידון זה שיש על הש"ץ לבדוק אם יש חתן או בעל ברית במנין כדי שידע אם לומר תחנון או לא, ויש מקומות שנהגו שיש להם מספר שלטים וכותבים היום יש ברית או היום יש חתן או היום יש יארצייט וכך הציבור יודעים למה לא אומרים תחנון, וממילא נפקא מיניה שהציבור ידעו למה לא אומרים תחנון, אי משום חתן שפיר דמי, ואי משום יארצייט ממילא יש חובה לומר תחנון. וכמו שכתבו בכמה פוסקים, והארכתי בזה בחיבורי בהלכות תחנון הנמצא עמי בכתובים. והשי"ת יזכני להוציא הכל לאור העולם, בעזרתו יתברך החונן לאדם דעת.

עוד בענין אם התחילו התחנון, ונודע שיש חתן, כתב לי בזה הגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א בזה"ל:

לכבוד החתן המפואר

כמהר"ר יוסף אביטבול שליט"א.

לשאלתו, אם לא ידעו שיש חתן והתחילו לומר תחנון [התחלה משמעותית, ולא מילה או שתיים] האם יפסיקו.

א. לכאו' הו"ל כהתחילו שלא כדין, וא"כ יפסיקו.

ב. ויש לדון, מה הדין אם החתן אומר שהוא מוחל על כבודו, ושיגידו תחנון, האם יכולים לומר, או דיש דין שלא לומר בכל אופן.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

ג. והנה צ"ב בטעם שלא אומרים תחנון. ובפשטות היינו משום כבודו שהוא דומה למלך (כמבואר בפרקי דר"א), וכיון דיום טוב שלו הוא, כל הציבור נגררין אחריו שלא יאמרו תחנון.

ד. אכן יש לפרש את הענין הנ"ל בתלתא אנפי, וכדלהלן.

א. דכיון שהוא בתוך יו"ט שלו, ואינו שייך בוידוי ותחנון, [ובפרט שעונותיו נמחלין], הרי שכולם כלולים בו, וטפלים להליכותיו. והיינו דהפטור הוא של החתן, רק שהציבור נטפלים אליו.

ב. במשנ"ב (סי' קלא ס"ק כג) כ' בשם האחרון, וז"ל, "ומשום דמצוה לשמוח עמו, השמחה נמשכת לכל הנלוים אליו". ומבואר שיש כאן ציווי על הציבור לשמוח, ולא רק בתורת טפלים לחתן הם נפטרים, אלא החתן בן פטורא מצד שמחתו, וגם כל הקהל פטורים מחמת הציווי שעליהם לשמוח עמו.

ג. דלא יפה לעכבו שהם יאמרו והוא לא יאמר וימתין עד אשרי, וצריכים מחמת כבודו לדלג על התחנון כדי שלא יתעכב.

ה. ונפק"מ שאם נמצא החתן בביהכ"נ אך אינו מצורף למנין, כגון שכבר התפלל או שממתין למנין הבא, דלפי הביאור השלישי פשיטא דבכה"ג הציבור אומרים תחנון. [וגם לפי הביאור הראשון והשני יתכן שצריכים לומר].

ו. ומרנא הגר"ד קוק שליט"א ס"ל, דה"ה אם הוא מאריך בתפלתו, דבכה"ג הציבור אומר תחנון. והארכת בזה במק"א.

ז. ואולי מזה יהיה גם נפק"מ למה שדנו [בשו"ת ישכיל עבדי ושבת הלוי, והרחיב בזה מרן הגרי"ח סופר בחיבוריו] אם הכלה באה להתפלל ללא החתן, אם בעבורה לא יאמרו תחנון, דלפי הביאור השני לא יאמרו, שהרי מצוה לשמח "חתן וכלה", אבל לפי הביאור הראשון, י"ל דל"ש "טפלות" - אלא בחתן שהוא מצורף עמהם. ולביאור השלישי אכתי יש לדון. ודו"ק.

ח. גם יש מקום לדון ע"פ הנ"ל אודות מנין שלא אמרו תחנון מחמת שהיה חתן עמהם, אך זה האריך בתפלתו מאד, וסיים לאחר הציבור, דבכה"ג י"ל דיאמר תחנון. אכן י"ל דהתפלה הזאת "פטורה מתחנון", ולא מחלקים בין

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

גברא לגברא. [וכ"פ הגר"נ קרליץ בחוט שני (יו"ט עמ' שלא). והכי מוכח במשנ"ב (סי' קלא ס"ק כא). ודו"ק].

ט. ולאור כל הדברים האמורים לעיל, י"ל דאם מוחל על כבודו ועל המצוה לשמחו, שפיר יכולים לומר תחנון. [וכמובן דל"ש כאן דין הגמ' (קידושין לב ע"ב) דמלך שמחל על כבודו שאינו מחול, שהרי החתן אינו אלא "דומה למלך" באיזה ענינים, ולא לכל מילי. ואי"צ להרחיב בדברים פשוטים].

י. ונפק"מ שאם כבר התחילו, שמא יש כאן כבוד הציבור, ובפרט כבוד ה', שהתחילו לומר לפניו תחנון, דלא ניחא להפסיק באמצע, ולאור האמור לא חשיב דלא התחילו ב"היתר", שהרי אם היה מעיקרא מוחל על כבודו, יש מקום לומר שיכולים לומר, וכמשנ"ת לעיל, והו"ל כההיא דכתובות (מ ע"ב) אי אמרה לא בעינא ליתיה לעשה כלל. ודו"ק.

יא. ושמה בכה"ג שכבר התחילו באמירת התחנון, יהיה החתן מוכרח להמתין ע"פ ההלכה, ולמחול על כבודו, משום כבוד התחנון כנ"ל, [ושמה יש בזה גם אביזרא דכבוד ציבור], והגם דנפ"א רשות (כמ"ש הטור שם משמיה דר"נ גאון), סו"ס יש בו חשיבות עצומה, והו"ל כתפלה אריכתא כמ"ש הב"י שם. [וע' ריטב"א ב"מ נט ע"ב. ודו"ק]. ולא דמי לאם התחילו בטעות לומר תחנון בשבת, דבודאי לא ימשיכו, כי שבת המלכה [ממש מלכות] דוחה הכל, ול"ד כלל לנימוקים הנ"ל בחתן.

יב. ולכאור' זה ברור ופשוט, שאם בא חתן להתפלל בבית הכנסת שאין מכירין אותו, דאינו מצווה להודיעם שהוא חתן כדי שלא יאמרו תחנון, ובפרט שמחמת שאינם מכירים אותו, אין להם עירוב ושמחה עמו כולי האי. ודו"ק. [ובאבי הבן וסנדק ומוהל בודאי דלא יאמרו לציבור אם אינם יודעים, שהרי לא הוזכרו כלל בשו"ע דפוטרם מתחנון, ובאחרו' נחלקו בזה כנודע. וכמדומה שכבר העיר בזה הגר"ב צ"א"ש זיע"א]. וגם בלשון השאלה של כת"ר, שלא ידעו שיש חתן, יש לומר דל"ש כ"כ הענין של שמחה עמו. ואינו מוכרח.

יג. וענין נפ"א הוא מדינא דגמ', ומה שלא אומרים במקום שיש חתן, מקורו בחלק מהראשו', [כמבואר בב"י סי' קלא], ולכן יש דעת נוטה שלא לאבד מהר התחנון, ואם התחילו אין מפסיקין. ובפרט לפי מה שכתב

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

הרמ"א שם דלא מיקרי חתן אלא ביום כניסתו לחופה. ואמנם נהגו שלא לומר כל ז"י המשתה, וכמ"ש המשנ"ב (שם ס"ק כו), אך באופן שכבר התחילו, שמא יש להמשיך מהני טעמי דלעילא.

יד. וכל זה כתבתי לצדד ולפלפל מהכא להתם, לשמח החתן בדברים (כברכות ו ע"ב ורש"י שם) ואין כאן אלא דעת נוטה, ולענין הלכה למעשה, אכתי יש מקום לומר שלא לומר, וצריך לשאול בזה מורה, ולצערינו מרנא שליט"א לא נמצא כעת בטבריה, ואין לי את מי לשאול.

ע"כ תשובת הגר"י אוהב ציון שליט"א.

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

האם כתובה צריכה גניזה

הסתפקתי האם שטר כתובה שנפסל, האם צריך גניזה, ולא מבעיא היכא שיש פסוקים של ברכה מסביבו וכו' שברור דבעי גניזה, ומה שיש לדון היכא שאין פסוקים וכו' האם צריך גניזה, דמאידך יש לומר דהוי רק כשטר ממון, ומאידך הרי כתובים בכתובה דברים שחובת הבעל לאשה שהינם מבוארים בשו"ע ובפוסקים ובספרים, וממילא י"ל דהוי כד"ת, וממילא לכאורה אין לזורקו לגניזה. ומצאתי שמרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר דולה ומשקה עמ' 397 נשאל בזה והשיב שכתובה צריכה גניזה, כי אפשר ללמוד מזה יעו"ש עוד לגבי פרוזובול ועוד.

ואשמח מאוד לקבל בזה

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

וכתב לי בזה גאון הדור שר התורה רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת באר שרים וש"ס בזה"ל:

ואני אומר שראה בדברי כק"ז רב רבנן מרן החת"ס בתורת משה פרשת חיי שרה ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן מתנת (כה ו) אמרו חז"ל בראשית רבה ס"א ד הובא ברש"י פלגש אחת היתה לו והיא הגר היא קטורה ויש להבין הא כתיב פלגשים לשון רבים ונראה שהטעם שנקרא פלגשים יש לפרש על פי מה שכתבו המקובלים כי שם הוי"ה שוכן בין איש ואשה (סוטה י"ז) כיצד שם י"ה יו"ד מן האיש ה"א מן האשה ו"ה הוא מן הכתובה (כי על פי דקדוק סגי שתקרא כתב) ואם כן הוא שם שלם אבל בפלגש שאין לה כתובה (סנהדרין כ"א ע"א) אם כן לא הוי כי אם שם י"ה וזה שאמר (בראשית רבה שם) פלגשים חסר כתיב יוצא פלג - שם שיש רק מחצית השם עכ"ל וכן כתב הגר"א דברים אלו ממש בקול אליהו עי"ש ושני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד ממש. ודפיח"ת. ולפי"ז, בשם הכתובה שנמצא מחצית שם הוי"ה, ו"ה, משום הכי בלבד, מהאי טימא גופא זה טעון גניזה. ולעצם הרעיון שלהם אמרתי לענ"ד, שטמון בזה, שגם ענינים

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה

גשמיים כי בכתובה כולה כתובה בענין גשמי בלבד כל חיובי הבעל כלפי אשתו גם בזה יש לערב שם שמים והבן .

אברהם יפה שלזינגר

ע"כ תשובתו אלי.

והגאון רבי עמרם פריד שליט"א כתב לי בזה"ל: בד"כ לא צריך אא"כ כתוב שם פסוקים, עכ"ל.

והגאון רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א כתב לי בזה"ל: שאלה יפה נדמה לי שרב מתתיהו גבאי דן בזה כמו שכתב במקום אחר לגבי גט, ולמעשה הורה לי מרן הגר"א נבנצל שליט"א שאע"פ שאפשר ללמוד מהיתר עיסקא אבל הדף עצמו לא טעון גניזה וגם אסור להניחו על גבי ספר אא"כ הוא לצורך הלימוד באותו זמן. נלענ"ד ה"ה לגבי כתובה תלוי בזה. עכ"ד.

והגר"מ סנדר שליט"א בעמח"ס דברי מאיר ושא"ס, הוסיף על דברי בזה"ל: דבריק נכונים, וכידוע (ע"פ הט"ז) שנזהרים לגנוז גם דברי תושב"ע, וגם בספרים המודפסים, כי הענין הוא שהאדם לא יבזה ד"ת, וה"ה לכאן, וכמו שהביא בשמו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. עכ"ד.

לכבוד החתן רי"א שליט"א הנני להביא ב' עובדות

"חדשות" על הגר"ק בעניני כתובה

סיפר לי ידי"נ הגריי"ק שליט"א, שהגרא"י סולובייציק שליט"א [ראש ישיבת בריסק] היה קורא הכתובה לפני מ' שנה בחופה של מר אביו הרב קסלר שליט"א [חתנו של המנוח הגר"ש ברזם, שהיה חתנו של הסטייפלר], ומרן שר התורה הגר"ק שליט"א כתב הכתובה בנייר ועט מזכרונו, ולא כתב "מנאי", והרא"י שאל "למה חסר", וא"ל הגר"ק דאי"צ להוסיף, וכן הסכימו כמה גאונים שהיו רשם [הגרא"ל והגר"ש וואזנר ועוד], מטעם דבכלל מאתים מנה, והרי כ' ואפי' מגלימא דעל כתפאי, [והלשון מנאי הוא תוספת ליפוי הלשון בעלמא וכהיא דב"ק יא ע"ב מיניה וכו'. ע"ש].

אמנם הרא"י התעקש להוסיף, שהרי בכל הכתובות ידוע הלשון "מנאי", ואח"כ מצאו ב"נחלת שבעה" דלכתחילה לא כתב כלל "מנאי" בנוסח הכתובה, והבינו שהגר"ק הלך בתר נוסח הנחלת שבעה. וע' בהגהות "תפארת לשבעה" על קיצור נחלת שבעה (עמ' נב אות סג) מה שהביא בזה. [והגרא"י אמר אח"כ שראה בזה את תוקף גדולתו ומידותיו של הגר"ק].

עוד כתב שר התורה שליט"א מזכרונו, דהנעלת ליה מבית "אבוה", ושוב נתעוררו דאביה כבר נפטר, ותקנו "מבי נשא" כמ"ש הרמ"א באה"ע (סי' סו סי"א). ולענ"ד גם בזה לא מעכב דסו"ס שם אביה עליה, וכמבואר ברמ"א שאם שינה לא עיכב, ונפק"מ שאם כתב כתבו, שמא עדיף להשאיר כך מאשר לעשות מחיקות וכו', וכ"כ בשו"ת משנת יוסף ח"ט (סי' רו). אכן הגר"ק ס"ל שאין חשש מחיקה כל שאינו בממוץ ממש, ושופרא דלישנא דשטרא עדיף ליה. ודו"ק.

בברכה רבה

ומזלא טבא

יקותיאל דטבריה

קובץ באר התורה (קנז) פרשת תרומה